

גמרא סדורה

מסכת

שבת

פרק רביעי - חמישי

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,  
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

יצא לאור על ידי עמותת

"וכל בניך לימודי ה'"

כסליו תשע"ג

# בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמין!!!



להארות והערות  
 דניאל ברק ווינט  
 טל' - 0526071122  
 דוא"ל [vinetd@neto.net.il](mailto:vinetd@neto.net.il)  
 עתניאל ד.ד. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק  
 שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.  
 כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות  
 שמורות לעמותת "וכל בניך לימודי ה'".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

## רפ"י

## מתני'

**במה טומנין.** הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל מי הוא המוסיף ואסור:

**גפת.** פסולת של בית הבד של שמן שהוא כנוס יחד וחם מאד: **לחין.** יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין:

**זגין.** פסולת של יקב יין: **מוכין.** כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישי צמר רך של בהמה וגרירת בגדים בלויים:

## גמ'

**קופה שטמן בה.** שנותן בה מוכין וטומן בה קדירה:

**לענין הטמנה.** לטומנו בתוכה: **אסוקי הבלא.** כגון זה שהטמין בדבר אחר והניח קופה על הגפת דליכא אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח קדרה שבקופה:

## מסכת שבת פרק ד' - "בְּפֶה טוֹמְנִין"

192. מז, ב - מח, א

## משנה

בְּפֶה טוֹמְנִין וּבְפֶה אֵין טוֹמְנִין?

אֵין טוֹמְנִין לֹא בְּגֹפֶת, וְלֹא בְּזָבֵל, לֹא בְּמִלַּח, וְלֹא בְּסִיד וְלֹא בְּחוּל, בֵּין לַחִין בֵּין יְבֻשִׁין.

וְלֹא בְּתַבּוּ, וְלֹא בְּזָגִין, וְלֹא בְּמוּכִין, וְלֹא בְּעֶשְׂבִין.

בְּזָמוּ שֶׁהֵן לַחִין,

אֲבָל טוֹמְנִין בְּהוּ בְּשֶׁהוּ יְבֻשִׁין.

## גמרא

אֵיבְעִיא לְהוּ:

"גֹּפֶת" שֶׁל זֵיתִים תֵּנּוּ, אֲבָל דְּשׁוּמְשָׁמִין שְׁפִיר דְּמִי, אוּ דִילְמָא דְּשׁוּמְשָׁמִין תֵּנּוּ וְכָל שְׁכָן דְּזֵיתִים?

תָּא שְׁמַע:

דְּאָמַר רַבִּי זִירָא מִשׁוּם חֵד דְּבִי רַבִּי יִנְאִי:

קוּפָה שְׁטָמֵן בְּהָ - אָסוּר לְהַנְיָחָה עַל גֹּפֶת שֶׁל זֵיתִים. שְׁמַע מִינָהּ: שֶׁל זֵיתִים תֵּנּוּ.

לְעוֹלָם, אֵימָא לָךְ: לְעֵנָן הַטְּמָנָה דְּשׁוּמְשָׁמִין נְמִי אָסוּר,

מח, א לְעֵנָן אֲסוּקֵי הַבְּלָא:

דְּזֵיתִים - מִסְקֵי הַבְּלָא,

דְּשׁוּמְשָׁמִין - לֹא מִסְקֵי הַבְּלָא.

193. מח, א

רש"י

**אפומא דקומקומא.** מיחם של חמין והכוזא היתה מלאה צונן: **נזהיה.** גער בו: **מאי שנא ממיחם על גבי מיחם.** דתניא בברייתא בסוף פרקין דשרי: **התם אוקומי מוקים.** שהמיחם העליון גם בו יש מיס חמין והתחתון אינו אלא מעמיד חומו שלא יפיג: **דסתודר.** סודר של ראש: **דכובא.** קנקן: **נטלא.** כלי ששואבין יין מן הכובא: **דקא עצר.** שהיה סוחטו מן המים שנבלעו בו: **מאי שנא מפרונקא.** בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורסין אותו בשבת: **לא קפיד עליה.** אם שרוי במים שהרי לכך עשוי ולא אתי לידי סחיטה:

רבה ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא.

חזייה לההוא עבדא דאנח פוזא דמאי אפומא דקומקומא. נזהיה רבה.

אמר ליה רבי זירא:

מאי שנא ממיחם על גבי מיחם?

אמר ליה:

התם - אוקומי קא מוקים,

הכא - אולודי קא מוליד.

הדר חזייה דפרס דסתודר אפומיה דכובא, ואנח נטלא עילויה.

נזהיה רבה.

אמר ליה רבי זירא:

אמאי?

אמר ליה:

השתא חזית, לסוף חזייה דקא מעצר ליה.

אמר ליה:

מאי שנא מפרונקא?

אמר ליה:

התם - לא קפיד עילויה.

הכא - קפיד עילויה.

194. מח, א

רפ"י

**מוכין**. אינן אלא לעשות מהן לבדין שקורין פלטי"ר {פילטרי"ש: לבדים (מצעים של לבד)} ומוקצין הן למלאכה ואסור לטלטלן ואלו שטמן בהן מי אמרינן יחדן להטמנה ואיכא תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן בשבת או לא:

**עומד ומפקיר לכך**. קופה של מוכין שדמיה יקרין אין דרך בכך ולא בטלי להטמנה: **גיזי של צמר**. כמות שנגזזו:

**ציפי צמר**. לאחר שנפצוה ושטחוה כמין מחצלות משטיחין:

**לשונות**. לאחר שצבען וסורקין אותן כעין לשונות ארוכין לטוותן:

**ואין מטלטלין אותן**. קס"ד דהכי קאמר ואעי"פ שטמן בהן אין מטלטלין אותן:

**אם לא טמן בהן כו'**. ומילי מילי קתני ברישא אשמועינן דטומנין בהן דלא מוספי הבלא ואשמועינן סיפא דסתם מוכין מוקצות ניהו אבל הני דטמן בהן הוי כמי שיחדן לכך: **למזגא**. להיסב עליהן:

**"ולא בתבן"**.

בְּעָא מִינֵיהּ רַב אֲדָא בְּרַ מִתְנָה מֵאֲבִי:  
מוכין שטמן בהן, מהו לטלטלן בשבת?

אמר ליה:

וכי מפני שאין לו קופה של תבן, עומד ומפקיר קופה של מוכין?!

לימא, מסייע ליה:

**"טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן, ובמוכין, ואין מטלטלין אותן"**.

אי משום הא לא איריא,

הכי קאמר:

אם לא טמן בהן - אין מטלטלין אותן.

אי הכי, מאי למימרא!

מהו דתימא:

חזי למזגא עליהו,

קא משמע לן.

## 195. מח, א

## רַס"י

לאהדורי אודרא לבי סדיא.  
 להחזיר מוכין שנפלו מן הכר  
 לתוכן:  
 מתירין בית הצואר. שדרך  
 הכובסים לקושרן:  
 אבל לא פותחין. לכתחילה  
 דהשתא עביד ליה מנא:  
 בחדתי. שלא היו מעולם לתוכו  
 אסור דהשתא עביד ליה מנא:  
 בעתיקי. להחזירו לכר זה שנפלו  
 ממנו:

רב חסדא שרא לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבתא.

איתיביה רב חנן בר חסדא לרב חסדא:

"מתירין בית הצואר בשבת,

אבל לא פותחין.

ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב,

ואין צריך לומר בשבת!"

לא קשיא:

הא - בחדתי.

הא בעתיקי.

תניא נמי הכי:

"אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב,

ואין צריך לומר בשבת.

נשרו - מחזירין אותן בשבת,

ואין צריך לומר ביום טוב."

## 196. מח, א-ב

## רש"י

**הפותר בית הצואר.** של חלוק לכתחילה:  
**חייב חטאת.** דהשתא קמשוי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה:  
**מה בין זו למגופת חבית.** דתניא בפרק חבית שנשברה (לקמן דף קמו.) מביא אדם חבית ומתיז את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים:  
**מגופה.** אינה מן החבית עצמו ואעי"פ שדבוקה בו אינו חשוב חיבור שהרי לינטל עומדת אבל הבגד כשנארג כולו חבור:

**אמר רב יהודה אמר רב:**  
 הפותר בית הצואר בשבת - חייב חטאת.

**מתקיף לה רב כהנא:**  
**מה בין זו למגופת חבית?**

**אמר ליה רבא:**  
 זה - חיבור,  
 וזה - אינו חיבור.

## 197. מח, ב

רש"י

שלל של כובסים. דרכם לשלול  
הבגדים זה עם זה קטנים עם  
הגדולים כדי שלא יאבדו:  
ובגד שתפרו בכלאים. והן שתי  
חתיכות של בגד צמר שתפרו  
בחוט של פשתן דודאי סופו  
ליקרע ולהפרד זה מזה משום  
איסור כלאים וכן שלל של  
כובסין סופן להפרד אפי"ה  
חיבור לטומאה ואם נטמא זה  
נטמא זה:

עד שיתחיל להתיר. דמעשה  
מוציא מיד מעשה וכיון  
שהתחיל להתיר גלי על ידי  
מעשה דלאו חד בגד הוא:  
שלא בשעת מלאכה. כגון שלל  
של כובסין שלא הוצרך לשוללו  
אלא משום שעת כיבוס ואפילו  
הכי חשיב ליה חיבור אחר  
כיבוס:

מקל. של עצים בעלמא:  
שעשאו יד לקרדום. שלא קבעו  
לתוכו. חיבור:

בשעת מלאכה ואע"פ דבאנפי  
נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי  
טומאה הכא בית יד הוא ונתרבו  
ידות לכל תורת כלי או האוכל  
בפי העור והרוטב (חולין קיח.):  
לזורקו. למקל ומצניע הקורדום  
לבדו:

ניחא להו. שיהו שלולין:  
דאי מיטנפי הדר מחוור להו.  
עיי השלל הזה:

רמי ליה רבי ירמיה לרבי זירא:

תנן:

"שָׁלַל שֵׁל כּוּבְסִין, וְשֵׁל־שֵׁלַת שֵׁל מִפְּתָחוֹת, וְהַבְּגָד שֶׁהוּא תְּפוּר בְּכֵלָאִים - חִיבוּר לְטוּמְאָה.

עד שיתחיל להתיר" (עוקצין ב,ו).

אלמא שלא בשעת מלאכה נמי חיבור.

ורמינהו:

"מִקֵּל שֶׁעֲשָׂאוּ יָד לְקוֹרְדוֹם - חִיבוּר לְטוּמְאָה בְּשַׁעַת מְלָאכָה" (כלים כג,).

"בְּשַׁעַת מְלָאכָה" - אין, 'שלא בשעת מלאכה' - לא!

אמר ליה:

התם - שלא בשעת מלאכה, אדם עשוי לזרקו לבין העצים.

הכא - שלא בשעת מלאכה נמי ניחא ליה, דאי מיטנפו הדר מחוור להו.



198. מח, ב

רש"י

להא שמעתין. דלקמיה מאן תנא להא כו'. כל המחובר לו כגון שלל של כובסין דאמרן לעיל חיבור ונטמא אף זה שלא נגעה בו הטומאה ואי לאו דחיבור הוא הוי טהור ואע"ג דנגע בהאי דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה:

**בית הפך ובית התבלין ובית הנו שבכירה.** כירה זו מיטלטלת היא ומחוברין לה כלי חרס קטנים. בית הפך שמושיבין בתוכו שמן להפשיר: **מטמאין במגע.** אם נפלה טומאה באוירן או לאויר הכירה ונגעה הטומאה לשולי הכירה נטמאו גם אלו או נגעה טומאה לשוליהם של אלו נטמאת הכירה:

**ואין מטמאין.** בטומאת הכירה כלומר בטומאת האויר שאם נפל שרץ באויר הכירה ולא נגעה הטומאה בדופניה היא טמאה דכלי חרס מטמא באויר והן טהורין שאינן חיבור לה אלא לענין מגע כדמפרש טעמא לקמיה:

**ור' שמעון מטהר.** במגע את מי שלא נגעה בו הטומאה דכל חד כלי באנפי נפשיה הוא אלמא לרבי מאיר חיבור ופליגי עליה: **אפי' באויר ליטמו.** מחמת כירה אם נטמאת כירה מאוירה בלא נגיעה:

**דגזרו בהו.** דליהו חיבור מדרבנן:

**עבוד בהו רבנן היכרא.** דלא עבדו להו ככירה ממש ליטמא באויר כי היכי דלידעו שחיבור מדבריהם ולא לשרוף על טומאתן תרומה וקדשים:

בסורא מתנו לה להא שמעתא משמיה דרב הסדא, בפומבדיתא מתנו משמיה דרב כהנא, ואמרי לה משמיה דרבא.

מאן תנא הא מלתא דאמור רבנן: "כל המחובר לו הרי הוא כמוהו"?

אמר רב יהודה אמר רב:

רבי מאיר היא.

דתנן:

"בית הפך, ובית התבלין ובית הנו - מטמאין במגע.

ואין מטמאין באויר,

דברי רבי מאיר.

ורבי שמעון מטהר" (כלים ה, ג).

בשלמא לרבי שמעון, קסבר: לאו פכירה דמו.

אלא לרבי מאיר:

אי פכירה דמו - אפילו באויר נמי ליטמו!

אי לאו פכירה דמו - אפילו במגע נמי לא ליטמו!

לעולם לאו פכירה דמו,

ורבנן הוא דגזרו בהו.

אי גזרו בהו, אפילו באויר נמי ליטמו!

עבדו בהו רבנן היכרא,

כי היכי דלא אתי למשרף עליה תרומה וקדשים.

199. מח, ב

רש"י

איזמל של רהיטני. פליינייא  
 {מקצועה} שממחקים בה את  
 התריסין ונותנין הברזל לתוך  
 דפוס של עץ המתוקן לו ולאחר  
 מלאכתו נוטלו הימנו:  
**חיבור לטומאה.** נטמא זה טמא  
 זה:  
**ואין חיבור להזאה.** וצריך  
 להזות על שניהם:  
**וגזרו על הטומאה שלא בשעת  
 מלאכה.** שיהא חיבור:  
**ועל הזאה שבשעת מלאכה.**  
 שלא יהא חיבור הלכך חיבור  
 לטומאה לעולם ואין חיבור  
 להזאה כלל:

תנו רבנן:

**מספורת של פרקים, ואיזמל של רהיטני - חיבור לטומאה,  
 ואין חיבור להזאה."**

מה נפשך, אי חיבור הוא - אפילו להזאה נמי,  
 אי לאו חיבור הוא - אפילו לטומאה נמי לא!

אמר רבא:

דבר תורה:

בשעת מלאכה - חיבור, בין לטומאה בין להזאה.  
 ושלא בשעת מלאכה - אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה.  
**מטא, וגזרו רבנן על טומאה שלא בשעת מלאכה, משום טומאה שבשעת מלאכה.**  
**ועל הזאה שבשעת מלאכה, משום הזאה שלא בשעת מלאכה.**

200. מט, א

רש"י

לחין מחמת עצמן. מחממות טפי מלחין מחמת משקין שנופלין עליהן משיבשו: הי"ג מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה: ממרטא דביני אטמי. מצמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה והוא לח מעצמו להכי קרי ליה מרטא דלאו בר גיזה הוא:

**"בְּזֶמַן שֶׁהוּא לַחִין".**

איבעיא להו: לחין מחמת עצמן, או דילמא לחין מחמת דבר אחר?

תא שמע:

**"לֹא בִּתְבוֹן וְלֹא בְּזָגִים וְלֹא בְּמוֹכִין וְלֹא בְּעִשְׂבִּים - בְּזֶמַן שֶׁהֵם לַחִין".**  
 אי אמרת בשלמא: "לחין מחמת דבר אחר" - שפיר.  
 אלא אי אמרת: "לחין מחמת עצמם" - מוכין לחין מחמת עצמן, היכי משכחת לה?

ממרטא דביני אטמי.

והא דתני רבי אושעיא:

**"טוֹמְנִין בְּכִסוּת יְבֻשָׁה וּבְפִירוֹת יְבֻשִׁים, אֲבָל לֹא בְּכִסוּת לָחָה, וְלֹא בְּפִירוֹת לַחִין".**  
**"כִּסוּת לָחָה" - מחמת עצמה, היכי משכחת לה!?**

ממרטא דביני אטמי.

201. מט, א

רס"י

מתני'

נעורת. דק דק שנוערין מן הפשתן וקורין ארישטי"ש {ארישטי"ש: פסולת של פשתן} : נסורת. שמנסרים הנגרים מן העצים : ובפירות. כגון חטין וקטניות : כנפי יונה. נוצה :

גמ'

שלא יפיח. שיכול להעמיד עצמו בשעת הרוח : שלא יישן בהן. שמא יפיח או יראה קרי אבל אם יכול להזהר שלא יישן בהן כל הגופים נקיים בהפחה שיכולין להעמיד עצמן : ינקרו את מוחו. שהוא תחת התפילין. ינקרו לשון ניקור עינים : קסדור. מנישטרא"ל {מינישטרי"ל: פקיד, שוטר} : שהיה ממונה על כך : כנפי יונה. כדמפרש לקמיה מפני שהם מצות והם מגינין לישראל והויא להם ככנפים ליונה שהיא נמשלת ליונה והמצות ככנפים : כנפיה מגינות עליה. מן הצנה ומכל עוף ואדם הבא עליה היא נלחמת ומכה בראש גפה מה שאין כן בשאר עופות :

משנה

טומנין בנסות ובפירות, בכנפי יונה, ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן דקה. רבי יהודה : אוסר - בדקה, ומתיר - בגסה.

גמרא

אמר רבי ינאי :

תפילין צריכין גוף נקי כאלישע "בעל כנפים".

מאי היא ?

אבי אמר :

שלא יפיח בהן.

רבא אמר :

שלא יישן בהן.

ואמאי קרי ליה "בעל כנפים" ?

שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו, והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק.

ראהו קסדור אחד. רץ מפניו ורץ אחריו, וכיון שהגיע אצלו נטלו אלישע מראשו ואחזן בידו. אמר לו: מה זה בידך ?

אמר לו: כנפי יונה.

פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה.

לפיכך קורין אותו "אלישע בעל כנפים".

ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות ?

משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה,

שנאמר: "כנפי יונה נחפה בכסף"<sup>2</sup> (תהילים סח, יד) וגו'.

מה יונה כנפיה מגינות עליה - אף ישראל מצות מגינות עליהן.

<sup>2</sup> כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקק חרוץ

כ"א

הרי הוא כזבל. דמוסיף הבל:

202. מט, א

**"בְּנִסּוֹרֵת שֶׁל חֲרָשִׁין [וּבְנִעוֹרֵת שֶׁל פְּשֵׁתָן דְּקָה.****רַבִּי יְהוּדָה:**

אוֹסֵר - בְּדָקָה,

וּמְתִיר - בְּגִטָּה".]

אֵיבָעִיָּא לְהוּ:

א"נִסּוֹרֵת שֶׁל חֲרָשִׁין" קָאִי,

או א"נִעוֹרֵת שֶׁל פְּשֵׁתָן" קָאִי?

תָּא שְׁמַע:

דְּתַנִּיא:

**"רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:****נִעוֹרֵת שֶׁל פְּשֵׁתָן דְּקָה - הָרִי הִיא כְּזָבֵל".**

שְׁמַע מִינָהּ א"נִעוֹרֵת שֶׁל פְּשֵׁתָן" קָאִי,

שְׁמַע מִינָהּ.

203. מט, א-ב

רש"י

מתני'

שלחין. עורות כמו והפשיט תרגום וישלח:

ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן דחזו למזגא עלייהו:

ואין מטלטלין אותן. דמוקצות הן לטוות ולארוג:

כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדרתו הואיל ואסור לטלטלן שהרי היא טמונה כולה בהן:

נוטל כסוי. של קדרה שיש תורת כלי עליה ואף על גב שהן עליה לא איכפת לן דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות קדרה:

רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל. כשבא ליטול הקדרה מטה הקופה על צדה:

שמא יטול. הקדרה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך גומא שישבה בהן ואם יצטרך לחזור ולהטמינה לא יוכל לטלטל גיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא להחזירה בתוכה:

נוטל ומחזיר. בגמרא מפרש לה:

גמ'

שלחין של בעה"ב תנן. דמותר לטלטלן שאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו כי מטנפי וחזי למזגא עלייהו:

אבל של אומן. שעומדות למוכרן קפיד עלייהו הלכך לא למזגא קיימי ואין מטלטלין אותן: שלחא הוה. אומן לעבד עורות:

ואמר. בחול:

הביאו שלחין ונשב עליהן. אלמא לא קפיד:

דקפיד עלייהו. שמא יתקלקלו: ולא אמרו עבודין. לא הוזכרו לחלק בין עבודין לשאינן עבודין:

אלא לענין טומאה. דעבודין מקבלין טומאה ולא שאינן עבודין:

ליפלוג בדידה. בטלטול גופיה איכא לפלוגי בשל אומן בין עבודין לשאינן עבודין דעבודין קפיד עלייהו:

בד"א. דעבודין מותר לטלטלן בשל בעה"ב אבל של אומן מאחר שעבדן קפיד עלייהו:

כולה בבעה"ב איירי. ומהדר ליפלוגי בבעה"ב דאיירי ביה ולא אשכח לפלוגי אלא לענין טומאה ואי שבקיה לבעה"ב דאיירי ביה ונקט אומן מפסקה למילתיה טפי מדהשתא:

משנה

תומנין בשלחין - ומטלטלין אותן.

בגיד צמר - ואין מטלטלין אותן.

ביצד הוא עושה?

נוטל את הכסוי, והן נופלות.

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

קופה, מטה על צדה, ונוטל, שמא יטול ואינו יכול להחזיר.

וחכמים אומרים:

נוטל ומחזיר.

גמרא

יתיב רבי יונתן בן עכנאי ורבי יונתן בן אלעזר,

ויתיב רבי חנינא בר חמא גבייהו, וקא מיבעיא להו:

"שלחין" של בעל הבית תנן, אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו לא מטלטלין להו, או דילמא של אומן תנן וכל שכן של בעל הבית?

אמר להו רבי יונתן בן אלעזר:

מסתברא: של בעל הבית תנן,

אבל של אומן קפיד עלייהו.

אמר להו רבי חנינא בר חמא:

כך אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי:

אבא, שלחא הוה.

ואמר: הביאו שלחין ונשב עליהן.

מט,ב

מיתבי:

"נסרין של בעל הבית - מטלטלין אותן,

ושל אומן - אין מטלטלין אותן.

ואם חישב לתת עליהן פת לאורחין - בין כה ובין כה מטלטלין!"

שאני נסרים דקפיד עלייהו.

תא שמע:

"עורות: בין עבודין, בין שאין עבודין - מותר לטלטלו בשבת.

לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד".

מאי לאו לא שניא 'של בעל הבית', ולא שניא 'של אומן'!

לא, 'של בעל הבית'.

אבל 'של אומן' מאי - אין מטלטלין?

אי הכי, הא דתני "ולא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד",

לפלוג וליתני בדידה:

במה דברים אמורים: בשל בעל הבית, אבל בשל אומן לא!

כולה בבעל הבית קמירי.

כתנאי:

"עורות של בעל הבית - מטלטלין אותן,

ושל אומן - אין מטלטלין אותן.

רבי יוסי אומר:

אחד זה ואחד זה - מטלטלין אותן".

204. מט, ב

כ"י

**הדור יתבי וקמבעיא להו:**  
**הא דתנן:**  
**"אבות מלאכות ארבעים חסר אחת"** (שבת עג, א) - כנגד מי?

**אמר להו רבי חנינא בר חמא:**  
**כנגד עבודות המשכן.**

**אמר להו רבי יונתן ברבי אלעזר:**  
**כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא:**  
**כנגד "מלאכה", "מלאכה" ו"מלאכה" שבתורה,**  
**ארבעים חסר אחת.**

**כעיי רב יוסף:**  
**"ויבא הפיתה לעשות מלאכתו"**<sup>3</sup> (בראשית לט, יא) כמנינא הוא, או לא?

**אמר ליה:**

**וליתי ספר תורה ולימני.**

**מי לא אמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום!**

**אמר ליה:**

**כי קא מספקא לי,**

**משום דכתיב: "והמלאכה היתה דים"**<sup>4</sup> (שמות לה ז) - כמנינא הוא,

**והא כמאן דאמר: 'לעשות צרכיו נכנס',**

**או דילמא: "ויבא הפיתה לעשות מלאכתו" כמנינא הוא,**

**והאי "והמלאכה היתה דים" הכי קאמר: דשלים ליה עבדתא.**

**תיקו.**

**תניא כמאן דאמר: "כנגד עבודות המשכן".**

**דתניא:**

**"אין חייבין אלא על מלאכה שפוצא בה היתה במשכן.**

**הם זרעו - ואתם לא תזרעו.**

**הם קצרו - ואתם לא תקצרו.**

**הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה - ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד.**

**הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע - ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים.**

**הם הוציאו מעגלה לעגלה - ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות היחיד."**

**"מרשות היחיד לרשות היחיד" - מאי קעביד?**

**אבני ורכא דאמרי תרווייהו, ואיתימא רב אדא בר אבהו:**

**מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים.**

**הם זרעו וקצרו סמנין. לצבוע**

**תכלת ועורות אילים וטחנו ולשו**

**נמי סמנין לצבוע ואופה דקתני**

**במתניי באבות מלאכות הוא**

**בישול סמנין אלא דנקט סידורה**

**דפת והכי מפרש בפרק כלל גדול**

**(לקמן דף עד:):**

**קרקע. רשות הרבים:**

**עגלה. רשות היחיד שגבוהה י**

**ורחבה ד':**

**דרך רשות הרבים. דאזיר שבין**

**העגלות רשות הרבים:**

<sup>3</sup> ויהי כהיום הזה ויבא הפיתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית

<sup>4</sup> והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר

205. מט, ב - נ, א

רפ"י

אבל טמן בהן מטלטלין אותן. קס"ד השתא דמילי מילי קתני מתניתין ולא אהנך דטמן בהן קאי:  
 ההוא מרבנן בר יומיה. אותו היום בא לבית מדרשו תחלה. נוטל את הכיסוי. אלמא בהנך דטמן נמי קאסר לטלטולי אלא על ידי כיסוי:  
 יחדן להטמנה. לעולם:  
 רבינא אומר. לעולם כדקאמר רבא אם טמן בהן מותר לטלטל דכמאן דיחדן להכי דמו ורבא לאו אמתניתין קאי דמתניתין בגיזין של הפתק דודאי עתיד להחזירן משם ולא יחדן לכך:  
 הפתק. מערכה גדולה שעורכין ומושיבין להקצותן לסחורה שקורין ט"ש {ערמה} בין של בגדים בין של צמר בין של חגבים ובשר מלוח:

"בגייז צמר, ואין מטלטלין".

אמר רבא:  
 לא שנו אלא שלא טמן בהן, אבל טמן בהן - מטלטלין אותן.

איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא:  
 "טומנין בגייז צמר ואין מטלטלין אותן. ביצד הוא עושה?  
 נוטל את הכיסוי והן נופלות!"

נא

אלא אי איתמר, הכי איתמר:  
 אמר רבא:  
 לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה. אבל יחדן להטמנה - מטלטלין אותן.

איתמר נמי,  
 כי אתא רבין אמר רבי יעקב אמר רבי אסי בן שאול אמר רבי:  
 לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה,  
 אבל יחדן להטמנה - מטלטלין אותן.

רבינא אומר:  
 בשל הפתק שנו.

תניא נמי הכי:  
 "גיזי צמר של הפתק - אין מטלטלין אותן.  
 ואם התקינן בעל הבית להשתמש בהן - מטלטלין אותן".



206. נ, א

רז"י

**חרייות.** ענפים קשים כעץ משהוקשו שדראות של לולבין ונפלו עליו שלחן קרי להן חרייות:  
**שגדרן.** כל (לקיטת) [קציצת] תמרים קרי גדירה:  
**צריך לקשר.** לקשרם יחד מבעוד יום להוכיח שלישיבה עומדים ואם לא קשרם יחד אסור לטלטלן למחר דלא הוי יחוד במחשבה:  
**ורב אסי אמר ישב.** עליהן מבעוד יום:  
**ואע"פ שלא חישב.** עליהן לישב למחר גלי דעתיה דלישיבה קיימי:  
**פקורין.** פשתן סרוק שנותנין על המכה:  
**בציפא.** צמר מנופץ הניתן על המכה:  
**בזמן שצבען בשמן.** גלי דעתיה דלמכה קיימי להניחן עליה בשבת דלאו לרפואה ניהו אלא שלא ישרטו מלבושיו את מכתו והוה ליה כמלבוש דעלמא אבל לא צבען בשמן דלאו מלבוש ניהו הוה ליה משאוי ואין יוצאין בו לר"ה:  
**ואם יצא בהן כו'. היינו כרב** אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חישב:  
**אף אנו נמי תנינא.** כרב אסי: **קש.** שתמיה לטינא קאי ללבנים או להסקה ומוקצה הוא ואם היה נתון על המטה ולא לשכב עליו ובא בשבת לשכב עליו והוצרך לנענעו ולשוטחו לשכיבה שלא יהא צבור וקשה: **לא ינענעו בידו.** שאסור לטלטלו:  
**אבל מנענעו בגופו.** כלאחר יד:  
**או שהיה עליו כר או סדין.** ששכב עליו מבעוד יום ואע"פ שלא יחדו לכך ולא חישב עליו דהיינו כרב אסי:  
**ומאן תנא.** דלעיל דאמר צריך לקשור ופליג אדרבן שמעון:  
**ולא ידענא.** זעירי קאמר לה:  
**דטרידי.** ולא יכלו לקשור מבעוד יום והתם הוא דשרי בלא קישור אבל בעלמא לא:

תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב:  
**"חרייות של דקל שגדרן לעצים, ונמלך עליהן לישיבה - צריך לקשר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריך לקשר."**

הוא תני לה והוא אמר לה:  
הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

איתמר:  
**רב אמר:**  
קושר.  
ושמואל אמר:  
חושב.  
**ורב אסי אמר:**  
יושב, אף על פי שלא קושר, ואף על פי שלא חישב.

בשלמא רב הוא דאמר כותנא קמא, ושמואל נמי הוא דאמר כרבן שמעון בן גמליאל. אלא רב אסי דאמר כמאן?

הוא דאמר כי האי תנא,  
דתניא:

**"יוצאין בפקורין, ובציפא, בזמן שצבען בשמן וברבן במשיחה. לא צבען בשמן ולא ברבן במשיחה - אין יוצאים בהם. ואם יצא בהם שעה אחת מבעוד יום, אף על פי שלא צבע ולא ברבן במשיחה - מותר לצאת בהן."**

אמר רב אשי:

אף אנו נמי תנינא:

**"הקש שעל גבי המטה - לא ינענעו בידו. אבל מנענעו בגופו.**

**אבל אם היה מאכל בהמה, או שהיה עליו כר או סדין מבעוד יום - מנענעו בידו"** (שבת קמא, א).

שמע מניה.

ומאן תנא דפליג עליה דרבן שמעון בן גמליאל?

רבי חנינא בן עקיבא.

דכי אתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא:  
פעם אחת הלך **רבי חנינא בן עקיבא** למקום אחד, ומצא חרייות של דקל שגדרום לישום עצים. ואמר להם לתלמידיו: צאו וחשבו, כדי שנשב עליהן למחר. ולא ידענא אי בית המשתה הוה, אי בית האבל הוה. מדקאמר: **"אי בית המשתה הוה, אי בית האבל הוה"**, דוקא בית האבל או בית המשתה דטרידי, אבל הכא קשר - אין, לא קשר - לא.

207. נ, א-ב

רפ"י

**מכניס מלא קופתו עפר.** לכסות בו צואה ורוק ומערה העפר בביתו לארץ ונוטלו תמיד לכל צרכיו:  
**והוא שיחד לו קרן זוית.** דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נתנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית ומוקצה ואסור:  
**כרבן שמעון.** דשרי במחשבה בעלמא שאין מעשה מוכיח שעומד לעשות צרכיו:  
**דבר מעביד מעשה.** שכן מעשה הוא שיכול לעשות בו מעשה הוכחה:  
**לימא כתנאי.** הא דרב יהודה במידי דלאו בר מעשה:  
**חפין.** משפשפין את הכלים בשבת לצחצחן:  
**חוץ מכלי כסף בגרתקון.** כמין עפר שגדל בחביות של יין וקורין לו אלונים {צריף (אלום). מלח גבישי המורכב בעיקר מגפרת האשלגן ומגפרת החמרן, ובימי-הביניים היו משתמשים בו שימושים רבים} והוא עיקר תקון כלי כסף וגורר אותו שהכסף רך והוא ממוחק שהוא אב מלאכה:  
**אבל נתר וחול מותר.** דלא גריר ליה לכסף:  
**מאי לאו.** הא דתניא אסור לאו משום דגריר ליה אלא משום מוקצה קאסר ליה ותנא דשרי כגון שהכניס מלא קופתו לכך ועירה על גבי קרקע ומאן דאסר קסבר בעינן מעשה וזה לא יכול:  
**לא דכולי עלמא.** במידי דלאו בר מעשה לא בעינן מעשה דאית להו הא דרב יהודה וטעמא מאן דאסר דזימנן דגריר ואף על גב דלא מיכוין לגרור אסור כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי כר"ש ומיהו גרתקון אסור דודאי גריר ומודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות:  
**לא יחוף בהן.** בנתר וחול שערו בשבת מפני שמשירו:  
**נזיר.** בחול ככל אדם בשבת:  
**חופף.** שערו בנתר וחול:  
**ומפספס.** מנפץ שערו דכיון דאינו מתכוין מותר ועל כרחיך ר"ש קא אמר לה אלמא נתר וחול זימנן דאינו משיר ולא דמי לפסיק רישיה ולא ימות:  
**אבל לא סורק.** במסרק דודאי משיר:  
**אלא הא והא.** הנך תרתי מתני דלעיל דפלגי בנתר וחול ר' יהודה ומאן דאסר סבר זימנן דגריר ור' יהודה האמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי סבר לא גריר כלל ואין כאן משום ממוחק:  
**במאי אוקימתא כר' יהודה ה"ג.** ולי"ג להא דתניא אסור דהא תרויהו כר' יהודה אוקימתא להו ועוד הך סיפא דפריך אבל פניו ידיו ורגליו מותר לאו סיפא דההיא דתניא אסור הוא אלא סיפא דההיא דתניא מותר דהכי תני בה לא יחוף בהן שערו אבל פניו ידיו ורגליו מותר והא מלתא גבי הך דתני מותר פריכא ליה לעיל:  
**בקטן אשה וסריס.** דלית להו זקן:

**אמר רב יהודה:**  
**מכניס אדם מלא קופתו עפר, ועושה בה כל צרכו.**

**דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה:**  
**והוא שיחד לו קרן זוית.**

**אמרו רבנן קמיה דרב פפא:**  
**כמאן?**

**רבן שמעון בן גמליאל.**  
**דאי כרבנן - האמרי בעינן מעשה.**

**אמר להו רב פפא:**

**אפילו תימא רבנן,**  
**עד כאן לא קאמרי רבנן דבעינן מעשה אלא מידי דבר עבידא ביה מעשה,**  
**אבל מידי דלא בר מיעבדא ביה מעשה - לא.**

**נימא כתנאי:**

**"בכל חפיו את הכלים, חוץ מכלי כסף בגרתקון."**

**הא נתר וחול - מותר.**

**והתניא:**

**"נתר וחול - אסור!"**

**מאי לאו בהא קמיפלגי:**

**דמר סבר - בעינן מעשה.**

**ומר סבר - לא בעינן מעשה.**

**לא, דכולי עלמא לא בעינן מעשה,**

**ולא קשיא:**

**הא - רבי יהודה,**

**הא - רבי שמעון.**

**"הא - רבי יהודה" דאמר: דבר שאין מתכוין - אסור,**

**"הא - רבי שמעון" דאמר: דבר שאין מתכוין - מותר.**

**במאי אוקימתא להא דשרי כרבי שמעון,**

**אימא סיפא:**

**"אבל לא יחוף בהם שערו"**

**ואי רבי שמעון משרא קשרי!**

**דתנן:**

**"נזיר חופף ומפספס, אבל לא סורק" (נזיר מב,א)!**

נב

**אלא, הא והא - רבי יהודה היא, ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה.**

**האי תנא אליבא דרבי יהודה סבר: גריר,**

**והאי תנא אליבא דרבי יהודה סבר: לא גריר.**

**במאי אוקימתא כרבי יהודה,**

**אימא סיפא:**

**"אבל פניו ידיו ורגליו - מותר"**

**הא מעבר שיער!**

**איבעית אימא: בקטן.**

**ואיבעית אימא: באשה.**

**ואיבעית אימא: בסריס.**

208. נ, ב

רס"י

**עפר לבינתא.** כתישת לבינה :  
**שרי.** לחוף פניו ואפי' מי שיש לו זקן :  
**כוספא דיסמין.** פסולת שומשמין :  
**עפר פילפלי.** שחיקת פלפלין :  
**ברדא שרי.** לרחוץ פניו :  
**אהלא.** שורש עשב ששמו אהל :  
**אסא.** הדס :  
**סגלי.** עשב שקורין ויאוויל {ויאול'א: **סגל,** **סיגלית** (פרח)} ויש בו שלשה עלין :  
**כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי.** ואפי' הוי טפי מתלתא אהלא ופליג אדרב יוסף דרב יוסף תלתא אהלא דווקא קאמר שהאהל עשוי ללבן ולצחצח כבורית ומשיר שיער :

**אמר רב יהודה:**  
**עפר לבינתא - שרי.**

**אמר רב יוסף:**  
**כוספא דיסמין - שרי.**

**אמר רבא:**  
**עפר פלפלי - שרי.**

**אמר רב ששת:**  
**ברדא - שרי.**

**מאי "ברדא"?**

**אמר רב יוסף:**  
**תילתא אהלא, ותילתא אסא, ותילתא סיגלי.**

**אמר רב נחמיה בר יוסף:**  
**כל היכא דליכא רובא אהלא - שפיר דמי.**

209. נ, ב

רש"י

**לפצוע זיתים.** בליצי"א  
 {בליצי"ר: לחבוט, לטפח}  
 בלעיז על הסלע למתק  
 מרירותו:  
**כל צורכו.** בין תשמיש בין לפרר  
 אותה ולמחותה בתבשיל רותח:  
**משום ליפות את עצמו אסור.**  
 משום לא ילבש גבר שמלת אשה  
 (דברים כב):  
**בשביל קונהו.** לכבוד קונהו  
 דכתיב (בראשית ט) כי בצלם  
 אלהים עשה וגוי ועוד דהרואה  
 בריות נאות אומר ברוך שככה  
 לו בעולמו:  
**כל פעל ה' למענהו.** הכל ברא  
 לכבודו:

בעו מיניה מרב ששית:  
 מהו לפצוע זיתים בשבת?

אמר להו:  
 וכי בחול מי התירו?  
 קסבר: הפסד אוכלין.

לימא פליגא דשמואל?  
 דאמר שמואל:  
 עושה אדם כל צורכו בפת!

פת לא מאיסא,  
 הני - מאיסי.

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי, אייתו לקמיהו ברדא.  
 אמימר ורב אשי - משו,  
 מר זוטרא - לא משא.  
 אמרו ליה: לא סבר לה מר להא דאמר רב ששית: ברדא שרי?!

אמר להו רב מרדכי:  
 בר מיניה דמר, דאפילו בחול נמי לא סבירא ליה.  
 סבר לה כי הא דתנא:  
 "מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מנה שעל בשרו בשביל צערו,  
 אם בשביל ליפות - אסור".

ואינהו כמאן סברוה?

כי הא דתנא:  
 "רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו,  
 משום שנאמר: **כל פעל ה' למענהו**" (משלי טז, ד)."

210. נ, ב - נא, א

רש"י

**שאם נתקלקלה הגומא.** שנפלו הגיזין למקום מושב הקדרה: **שאסור להחזיר.** לפי שמוזו הגיזין לכאן ולכאן: **שפיר קאמרי רבנן.** ומאי טעמא דר' אלעזר: **חוששין.** אי שרית ליה ליטול לכתחילה בקופה זקופה פעמים שנתקלקלה ואתי נמי להחזירה הלכך תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה: **סליקוסתא.** עשב שהוא נאה למראה ולהריח וממלאין כד עפר לח ותוחבין אותו לתוכו ונותנו לפני שרים וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו ואי מבעוד יום דצה לתוך העפר ושלפה והדר דצה שפיר דמי ליטלה למחר ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה והוחלק מבעוד יום ואינו מזיז עפר: **סכינא דביני אורבי.** שנועצין סכין בין שורות הלבנים שבבנין להשתמר: **בגורדיתא דקני.** קנים הדקלים שיוצאין הרבה בגזע אחד ותכופין זה בזה שפיר דמי לנעוץ בתוכן סכין לשמרו ואין חוששין שמא יגרור הקליפה וחייב משום מוחק: **מתיב רב קטינא תיובתא.** להנך רבנן דאמרי דאי לא דצה ושלפה אסור: **הטומן לפת.** להשתמר בקרקע שכן דרכו הא דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת נקט לה ולא משום מידי אחריני דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזה וא"כ מזיז העפר בידיים: **לא משום כלאים.** דאין זו שתילה: **ולא משום מעשר.** דנימא בטלה לה אגב קרקע והרי הוא כלוקטה מתחלה ויהא צריך לעשר על הנוסף שמא ניתוסף: **וניטלין בשבת.** שאוחזה במקצת עליה המגולין ולא חייש אם העפר ניזוז מאליו וה"ה לסליקוסתא:

**"רבי אלעזר בן עזריה אומר:**

**קופה מטה על צדה, ונוטל, שמא יטול [ואינו יכול להחזיר. וחקמים אומרים: נוטל ומחזיר"]**.

**אמר רבי אבא אמר רבי חייה בר אשי אמר רב:** הכל מודים, שאם נתקלקלה הגומא - שאסור להחזיר.

תנן:

**"וחכמים אומרים:**

**נוטל ומחזיר"**.

היכי דמי?

**אי דלא נתקלקלה הגומא - שפיר קא אמרי רבנן. אלא, לאו אף על פי דנתקלקלה הגומא!**

לא, לעולם דלא נתקלקלה,

והכא בחוששין קמיפלגי.

**מר סבר:** חוששין שמא נתקלקלה הגומא,

**ומר סבר:** אין חוששין.

**אמר רב הונא:**

**האי סליקוסתא:**

**דצה, שלפה, והדר דצה - שריא.**

**ואי לאו - אסיר.**

**אמר שמואל:**

**האי סכינא דביני אורבי:**

**דצה, שלפה, והדר דצה - שרי.**

**ואי לאו - אסיר.**

**מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר:**

**בגורדיתא דקני - שפיר דמי.**

**אמר ליה רב מרדכי לרבא:**

**מתיב רב קטינא תיובתא:**

**"הטומן לפת וצננות תחת הגפן,**

**אם היה מקצת עליו מגולים - אינו חושש**

**לא משום כלאים,**

**ולא משום שביעית.**

**ולא משום מעשר.**

**וניטלין בשבת" (כלאים א,ט)!**

נא, א

תיובתא.

211. נא, א

רש"י

מתני'

לא יכסנו משתחשך. הא פרישנא טעמא בפ"ב (דף לד.) מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא ירתיח: **ממלא הקיתון**. של צונן: **ונותן לתוך הכר**. שלא יחמו בחום הקיץ והחמה כגון כר וכסת של לבדין שאינו מחמם:

גמ'

**מותר להטמין את הצונן**. מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה כדי שיחמו: **אי ממתני' הוה אמינא הני מילי**. כגון מים צוננין שאין דרכן להטמין תחת כר וכסת לחממן שאין מתחממין בכך הלכך ליכא למיגזר: **אבל דבר שדרכו להטמין**. לחמם כגון תבשיל אימא לא יטמיננו מפני החמה: **התיר להטמין את הצונן**. מפני החום: **זקן**. ר' יוסי: **ממלא מקום אבותיו**. גדול כאביו: **היה כפוף ויושב לפני רבי**. מפני כבוד הנשיאות ולא היה מורה לפניו אע"פ שגדול הימנו: **כבר הורה זקן**. גדלו ונשאו עליו:

משנה

**לא כסהו מבעוד יום - לא יכסנו משתחשך.**  
**כסהו ונתגלה - מותר לכסותו,**  
**וממלא הקיתון ונותן לתחת הכר או תחת הכסת.**

גמרא

**אמר רב יהודה** אמר שמואל: **מותר להטמין את הצונן.**

**אמר רב יוסף:**

**מאי קא משמע לן?**

**תנינא:**

**"ממלא אדם קיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת!"**

**אמר ליה אביי:**

**טובא קא משמע לן,**

**דאי ממתניתין, הוה אמינא הני מילי דבר שאין דרכו להטמין.**

**אבל דבר שדרכו להטמין - לא.**

**אמר רב הונא** אמר רבי<sup>5</sup>:

**אסור להטמין את הצונן.**

**והתניא:**

**"דבי התיר להטמין את הצונן!"**

**לא קשיא:**

**הא מקמיה דלישמעיה מרבי ישמעאל ברבי יוסי,**

**הא לבתר דלישמעיה.**

**כי הא דיתיב רבי ואמר:**

**אסור להטמין את הצונן.**

**אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי:** אבא התיר להטמין את הצונן.

**אמר:** כבד הורה זקן.

**אמר רב פפא:**

**בא וראה כמה מחבבין זה את זה.**

**שאילו רבי יוסי קיים, היה כפוף ויושב לפני רבי,**

**דהא רבי ישמעאל ברבי יוסי דממלא מקום אבותיו הוה, כפוף ויושב לפני רבי.**

**וקאמר: "כבד הורה זקן".**

<sup>5</sup> מסורת הש"ס, כתב", וכך נראה מהמשך הסוגיה.

## רש"י

אטמין לי צונן. בשבת :  
 ואייתי לי מיא דאחים קפילא  
 ארמאה. שהחמן נחתום נכרי  
 ובחול ולאשמועינן דאין בהן  
 משום בשולי נכרים :  
 כרבותיה. כרבותיו :  
 אדם חשוב שאני. שהרואה  
 אותו שהוא מיקל עומד ומיקל  
 יותר :

## א.212.נא, א

אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה:  
 אטמין לי צונן,  
 ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה.  
 שמע רבי אמי ואיקפד.

אמר רב יוסף:  
 מאי טעמא איקפד?  
 כרבנותיה עבדי,  
 חדא כרב,  
 וחדא כשמואל.

כשמואל,  
 דאמר רב יהודה אמר שמואל:  
 מותר להטמין את הצונן.

כרב,  
 דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב:  
 כל שהוא נאכל כמות שהוא חי, אין בו משום בשולי גוים,

והוא סבר:  
 אדם חשוב שאני.

213. נא, א-ב

רָק"י

אין טומנין את החמין משחשיכה ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל. וכדאמרן שמא ימצא קדרתו צוננת כשירצה להטמינה וירתחנה בשבת אבל אם בא להוסיף כיוסוי על כיוסוי משחשיכה מוסיף:

**גלופקרא.** קו"ט {שמלה, כותונת (הבגד העיקרי של גבר ואשה בימי-הביניים)} ויש בו הבל יותר מן הסדינין ונוטל את הגלופקרא בימות החמה אם ירא שמא יקדיח תבשילו מחמת רוב כיוסוי:  
**וכן היה רשב"ג.** מיקל קולא אחריתי בהטמנה:

**לא אסרו.** להטמין משחשיכה אלא במיחם שהוחמו בו דהתם הוא דאיכא למיגזר שמא ירתח: אבל מפנה הוא ממיחם למיחם אחר ומטמין זהו לשון התוספתא והיינו נמי פינהו ממיחם למיחם מותר דהשתא ליכא למיגזר שמא ירתח דהשתא אקורי קא מיקר להו במתכוין ארתוחי מרתח להו בתמיה:

**טמן.** הקדרה בדבר הניטל מה שנתן סביבותיה הוי דבר מוכן. וכיסה. על פיה נמי דבר המוכן כגון כלי:

**או שטמן בדבר שאינו ניטל.** וכיסה בדבר הניטל:

**הרי זה נוטל ומחזיר.** דהואיל והכיוסוי ניטל מגלה הקדרה ואוחזה אבל טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל או אפי טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה מגולה לא יטול דאין לו במה יאחזנה ואם תאמר יפנה סביבותיה הואיל ודבר הניטל הוא ויאחזנה בדופניה ויטנה על צדה ויפול הכיוסוי כי ההיא דתנן לקמן (פרק נוטל דף קמב:) האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת ואם היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והיא נופלת הא אוקימנא התם בשכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והיכא דמגולה מקצתו אין זה טלטול שמצדדו והכיוסוי נופל מאליו:

**הרי זה כזבל.** דמוסיף הבלא ואין טומנין בה אפילו מבעוד יום:  
**מיחם.** של נחשת:

**קדרה.** משל חרס יש ספרים שכתוב בהן אבל לא מיחם על גבי קדירה ומפרשים טעמא מפני שהקדירה מרבה חמימות ומוספת הבלא למיחם אבל בתוספתא גרסינן ומיחם על גבי קדירה:

**וטח את פיה בבצק.** הנילוש מבעו"י כל הנך מניחין נמי בשבת:

**ולא שיחמו.** שיהא העליון צונן ונתנו כדי שיחום מחומו של תחתון:

**אלא שיהו משומרינן.** שהיו שניהן חמין ונתנו על גביו של זה כדי שיהא חומו משתמר בהן:

**ואין מרזקין.** כמו מרסקין משברין לחתיכות דקות ברד גלצ"א {קָרַח} בלע"ז:

**כדי שיזובו מימיו.** משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא המים האלו:

**אבל נותן לתוך הכוס.** של יין בימות החמה כדי לצנן ואע"פ שנימוח מאליו ואינו חושש:

תגו רבנן:

"אף על פי שאמר: 'אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה', אם בא להוסיף - מוסיף.

ביצד הוא עושה?

**רבן שמעון בן גמליאל אומר:**

נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרו, או נוטל את הגלופקרו ומניח את הסדינין.

וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר:

לא אסרו אלא אותו מיחם,

אבל פינה ממיחם למיחם - מותר.

השתא אקורי קא מקיר לה, ארתוחי קא מירתח לה!?

טמן וכיסה בדבר הניטל בשבת,

או טמן בדבר שאינו ניטל בשבת, וכיסה בדבר הניטל בשבת - הרי זה נוטל ומחזיר.

טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת,

או שטמן בדבר הניטל בשבת, וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת -

אם היה מגולה מקצתו - נוטל ומחזיר.

ואם לאו - אינו נוטל ומחזיר.

נא,ב

**רבי יהודה אומר:**

נעורת של פשתן דקה - הרי היא כזבל

מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה,

וקדרה<sup>6</sup> על גבי מיחם, ומיחם על גבי קדרה.

וטח את פיה בבצק,

ולא בשביל שיחמו, אלא בשביל שיהיו משומרים.

וכשם שאין טומנין את החמין כך אין טומנין את הצונן.

**רבי התיר להטמין את הצונן.**

ואין מרזקין לא את השלג ולא את הפרד בשבת בשביל שיזובו מימיו.

אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה, ואינו חושש".

<sup>6</sup> הגהת רשי ע"פ התוספתא. ר"ח, ר"ף ורא"ש. ועוד.



## מסכת שבת פרק ה' - "בְּמָה בְּהֵמָה יוֹצֵאָה"

214. נא, ב

רפ"י

מתני' במה בהמה יוצאה כו'. לפי שהאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דמינטרא ביה בהמה הוי תכשיט ואורחא ולא הוי משוי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי:

**אפסר.** קבישטר"א: **אפסר (חלק מהרתמה, שבו מושכים את הבהמה או את הסוס בצווארם):**

נאקה. דרומי"ל {גמל חד-דבשתי}:

**בחטם.** מפרש בגמרא: ולובדקים בפרומביא. מפרש בגמ':

**בשיר.** כמו אצעה סביב צוארו וטבעת קבוע בה ומכניסין בו רצועה או חבל ומושכין הבהמה:

**וכל בעלי השיר.** כגון כלבים ציידים וחיות קטנות שנותנין שיר לצוארם לנוי:

**יוצאין ונמשכין.** מפרש בגמ': ומזין עליהם במקומן. כמו שהם בצואר הבהמה אם נטמאו: **וטובלן במקומן.** מכניסין בהמה למים להטביל את השיר:

גמ'

**מאי נאקה.** ומאי חטם:

**חירותי.** שהיא קשה להשתמר מפני שבורחת:

**בזממא דפרזלא.** מוזי"ל {מודי"ל: זמם, מחסום (לפי כלב או שאר בעלי-חיים)} בלע"ז נוקב את חוטמו ומכניסו בתוכו והוא כמין טבעת:

**חמרא לובא.** חמור הבא ממדינת לוב כמו הכושים והלובים דאסא בדברי הימים (ב טז):

**בפגי דפרזלא.** פרי"י {פרי"ם: רסן} כעין שלנו פגי כמו זה קנה חמור ובית פגי (בי"מ ד' ט). קיבצי"ל {קיבצי"א: רתמת-ראש} בית ראשה ולחייה:

**צרו שדרו ליה שערי.** צרו מעותיו ושלחו לו שעורים בצרור מעותיו ולא רצו לקנות לו חמור מפני שהוא רחוק מבבל מהלך חצי שנה כדאמר בהגוזל (בי"ק ד' קיב:) והשיאוהו עצה לקנות חמור במקומו ויאכילנו שעורים תמיד ונמצא חמורו טוב ומשובח:

**ניגרי דחמרא שערי.** פסיעותיו של חמור לפי שעורים שהוא אוכל:

משנה

בְּמָה בְּהֵמָה יוֹצֵאָה וּבְמָה אֵינָה יוֹצֵאָה?

יוֹצֵא הַגָּמֶל - בְּאֶפְסֹר, וְנֹאקָה - בְּחֹטֶם, וְלוּבְדָקִים - בְּפְרוּמְבִיּא, וְסוֹס - בְּשִׁיר. כָּל בְּעָלֵי הַשִּׁיר - יוֹצֵאִים בְּשִׁיר, וְנִמְשָׁכִין בְּשִׁיר. וּמִזִּין עֲלֵיהֶן, וְטוֹבְלוֹן בְּמִקוּמוֹן.

גמרא

מאי "נאקה בחטם"?

אמר רבה פר חנה:

נאקתא חירותי בזממא דפרזלא.

"ולובדקים בפרומביא"?

אמר רב הונא:

חמרא לובא בפגי דפרזלא.

לוי שדר זוזי לבי חוזאי למיזבן ליה חמרא לובא.

צרו שדרו ליה שערי, למימר: דניגרי דחמרא - שערי.

215. נא, ב - נב, א

רש"י

**מחליפין**. שאילתם נאקה באפסר וגמל בחטם מהו משוי הוא ואסור:  
**לאו למעוטי גמל בחטם**. והכי קאמר ארבע בהמות הללו משתמרים באפסר ואסורות לצאת בחטם:  
**לא למעוטי נאקה באפסר**. דהואיל ולא מינטרא ביה משאוי הוא אבל נטירותא יתירתא כגון חטם לגמל לאו משאוי הוא:  
**יוצאין באפסר**. דלובדקי נמי מינטרא ביה: ה"ג כתנאי אין חיה יוצאה בסוגר:  
**כתנאי**. נטירותא יתירתא אי משוי הוא או לא:  
**בסוגר**. קולא"ר {קולר (מילה ארמית, הקיימת גם בצרפתית, ולכן חשובה ללעז)} של חבל כדמתרגמינן ויתנהו בסוגר בקולרין (יחזקאל יט):  
**בחיה גדולה**. כגון דוב:  
**קטנה**. כגון נמייה וחולדה:  
**חתול**. לא בעי נטירותא אפילו כחיה קטנה שאינו תאב לברוח כל כך:  
**במיתנא**. חבל קטן:  
**הלכה כחנניה**. ונטירותא יתירתא לאו משאוי הוא:  
**חלשא דעתיה דרבה בר רב הונא**. שהיה גדול וכסבור שעשה מדעת:  
**דאיתותב דעתיה**. להודיעו שלא נתכוונתי:  
**בפרומביא**. מי הוי נטירותא יתירתא לגביה או לא:  
**הלכה כחנניה**. ולא איכפת לן אי הוי נטירותא יתירתא:

אמר רב יהודה אמר שמואל:  
 מחליפין לפני רבי: של זו בזו, מהו?

נאקה באפסר לא תיבעי לה, פיון דלא מינטרא ביה - משאוי הוא, כי תיבעי לה גמל בחטם, מאי?

פיון דסגי ליה באפסר משאוי הוא, או דילמא נטירותא יתירתא לא אמרינן משאוי הוא?

אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי:  
 כך אמר אבא: ארבע בהמות יוצאות באפסר, הסוס והפרד והגמל והחמור.  
 למעוטי מאי, לאו למעוטי גמל בחטם.

לא, למעוטי נאקה באפסר.

במתניתא תנא:  
 "לובדקים וגמל יוצאים באפסר".

כתנאי.

"אין חיה יוצאה בסוגר,

חנניה אומר:

יוצאה בסוגר, ובכל דבר המשתמר".

במאי עסקינן?

אילימא בחיה גדולה - מי סגי לה סוגר?

ואלא בחיה קטנה - מי לא סגי לה סוגר?

אלא לאו: חתול איכא בינייהו

תנא קמא סבר: פיון דסגי לה במיתנא בעלמא - משאוי הוא.

וחנניה סבר: כל נטירותא יתירתא - לא אמרינן משאוי הוא.

אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל:  
 הלכה כחנניה.

לוי בריה דרב הונא בר חייא ורבה בר רב הונא הוו קאזלי באורחא.

קדמיה חמרא דלוי לחמרא דרבה בר רב הונא.

חלש דעתיה דרבה בר רב הונא.

אמר: אימא ליה מילתא כי היכי דאיתותב דעתיה.

אמר ליה: חמור שעסקיו רעים כגון זה, מהו לצאת בפרומביא בשבת?

אמר ליה: הכי אמר אבוה משמיה דשמואל:

הלכה כחנניה.

נב, א

## 216. נב, א

## רס"י

**יוצאה באפסר.** אם תחבו בחקיקת קרן אבל בקשירה בעלמא לא דילמא שלפא מרישה מתוך שראשה דק והיא מתנתקת לכאן ולכאן כשמושכין אותה ואתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים:  
**תחב לה בזקנה.** שקשר שער זקנה כמין נקב ותחב האפסר לתוכו:  
**מנתחא.** מתנתקת וקופצת אנה ואנה לברוח מידו:  
**כאיב לה.** הזקן שנתלש השער ומכאיבה:

תנא דבי מנשיא:

**"עז שחקה לה בין קרניה - יוצאה באפסר בשבת".**

בעי רב יוסף:

תחב לה בזקנה מהו?

כיון דאי מנתח לה כאיב לה, לא אתיא לנתוחה,  
 או דילמא זימנין דרפי ונפיל, ואתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים?

תיקו.

217. נב, א

רש"י

**תנן התם.** בסוף פרקין ולא פרה ברצועה שבין קרניה: **לנוי.** שצובעה וקולעה לנוי בין קרניה כמין קליעה מקרן לקרן ואינו אוחזה בה: **לשמר.** שאוחזה בה: **אסור.** דפרה מינטרא בלא אחיזה אלא מוליכה לפניו וקסבר נטירותא יתירתא משוי הוא: **ולשמר מותר.** קסבר נטירותא יתירתא לאו משוי הוא: **ארבע בהמות.** וקס"ד דהכי קאמר באפסר יוצאוי ולא בחטם אלמא נטירותא יתירתא משוי הוא: **ומאי חזית.** דמסמית הא דשמואל מקמיה ההיא סמי ההיא מקמי הא: **דאיתמר.** בהדיא דשמואל הוא דשרי וההוא דמחליפין כדאוקימנא דלא למעוטינהו מחטם אלא למעוטי נאקה מאפסר דלא מינטרא ביה: **קשרה בעליה.** לפרה אדומה: **במוסרה.** אפסר: **במוליכה מעיר לעיר.** וסתם פרה פונה למקום מרבץ שלה וצריך לאוחזה כשמוליכה לעיר אחרת ולא נטירותא יתירתא הוא אלא אורתא היא: **שאני פרה.** אדומה: **דדמיה יקרים.** ובעי נטירותא יתירתא משנולדה:

תנן התם:

**"ולא ברצועה שבין קרניה"** (שבת נד, ב).

אמר ליה רבי ירמיה בר אבא:

פליגי בה רב ושמואל;

חד אמר: בין לנוי בין לשמר - אסור.

וחד אמר: לנוי - אסור, ולשמר - מותר.

אמר רב יוסף:

תסתיים דשמואל הוא דאמר: "לנוי - אסור לשמר - מותר".

דאמר רב הונא בר חייא אמר שמואל:

הלכה פחנניה.

אמר ליה אביי:

אדרבה, תסתיים דשמואל הוא דאמר: "בין לנוי בין לשמר - אסור".

דאמר רב יהודה אמר שמואל:

מחליפין לפני רבי של זוז בזוז? מהו?

אמר לפניו **רבי ישמעאל ברבי יוסי**, כך אמר אבא:

ארבע בהמות יוצאות באפסר:

הסוס והפרד והגמל והחמור.

לאו למעוטי גמל בחטם.

סמי הא מקמי הא.

ומאי חזית דמסמית הא מקמי הא?

סמי הא מקמי הא!

דאשכחן שמואל הוא דאמר: לנוי - אסור, לשמר - מותר.

דאיתמר:

רב חייא בר אשי אמר רב:

בין לנוי בין לשמר - אסור.

ורב חייא בר אבין אמר שמואל:

לנוי - אסור, לשמר - מותר.

מיתיבי:

**"קשרה בעליה במוסרה - נשרה"**.

ואי סלקא דעתך: משאוי הוא, **"אשר לא עלה עליה עול"**<sup>7</sup> (במדבר יט, ב) אמר רחמנא!

אמר אביי:

במוליכה מעיר לעיר.

רבא אמר:

שאני פרה דדמיה יקרין.

רבינא אמר:

במורדת.

<sup>7</sup> דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול

218. נב, א

רש"י

**יוצאין כרוכין.** הרצועה סביב צוארן ואע"פ שאינו אוחזה לאו משוי הוא דלנוי נמי אורחיהו הוא נמשכין. שמושכה ברצועה הקבועה בטבעת השיר:

**יוצאין נמשכים.** דנטירותא אורחא הוא:

**ואין יוצאין כרוכים.** דלנוי לאו אורחא הוא:

**כרוכין לימשך.** כרוכים בריוח שיכול להכניס ידו בין הכרד לצואר או יניח מעט מן החבל שאם באת לברוח ימהר ויאחזנה:

**מולאות.** פרדות:

**דאי ס"ד דרב דימי נמשכין לחוד קאמר.** אבל כרוכין לא ולא אתא לאשמעינן אלא דמולאות משתרות באפסר ולא הוי משוי להו:

**מדרב יהודה אמר שמואל נפקא.** דקס"ד דקיבלה רבי מיניה דרבי ישמעאל ברבי יוסי:

**"הסוס בשיר."**

**[כל בעלי השיר - יוצאים בשיר, ונמשכין בשיר].**

מאי "יוצאין"?

ומאי "נמשכין"?

אמר רב הונא:

או יוצאין כרוכין, או נמשכין.

ושמואל אמר:

יוצאין נמשכין, ואין יוצאין כרוכין.

במתניתא תנא:

**"יוצאין כרוכין לימשך."**

אמר רב יוסף:

חזינא להו לעיגלי דבי רב הונא יוצאין באפסריהו כרוכין בשבת.

כי אתא רב דימי אמר רבי חנינא:

מולאות של בית **רבי** יוצאות באפסריהו בשבת.

איבעיא להו:

כרוכין או נמשכין?

תא שמע:

כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי חנינא:

מולאות של בית **רבי** יוצאות באפסריהו כרוכים בשבת.

אמרוהו רבנן קמיה דרב אסי:

הא דרב שמואל בר יהודה לא צריכא,

מדרב דימי נפקא.

דאי סלקא דעתך: דרב דימי נמשכין קאמר, מדרב יהודה אמר שמואל נפקא.

דאמר רב יהודה אמר שמואל:

מחליפין היו לפני רבי של זו בזו, מהו?

אמר לפניו **רבי ישמעאל ברבי יוסי**, כך אמר אבא:

ארבע בהמות יוצאות באפסר,

הסוס והפרד והגמל והחמור.

אמר להו רב אסי:

איצטריך להו.

דאי מדרב יהודה נפקא, הוה אמינא: אמר לפניו ולא קיבלה מיניה.

קא משמע לן דרב דימי.

ואי דרב דימי הוה אמינא הני מילי נמשכין, אבל כרוכין לא.

קא משמע לן דרב שמואל בר יהודה.

219. נב, א-ב

רש"י

**טבעת אדם**. שנותן באצבע לנוי:  
**טמאה**. דתכשיט הוא וממדין  
 ילפינן זמנה בהן תכשיטין  
 אצעדה וצמיד וגו' ואכולהו קאי  
 תתחטאו אתם ושביכם (במדבר  
 לא):

**טבעת בהמה**. כגון שיר:  
**טבעת כלים**. כעין שעושין  
 בראש ידות הכלים:

**ושאר כל הטבעות**. כגון  
 העשויות לדלת:

**טהורות**. דלאו משום תכשיט  
 מיטמאו דאין תכשיט לכלי וכלי  
 נמי לא הוו אלא תכשיט כלי  
 ומיהו בעודן מחוברות לכלי  
 מיטמו עם הכלי דהוי יד לכלי  
 דכל המחובר לו הרי הוא  
 כמוהו:

**בבאין מנוי אדם לנוי בהמה**.  
 מתניי כגון שנעשה שיר זה  
 לתכשיט אדם ובעודו לאדם  
 נטמא ולאחר טומאתו נתנו  
 לבהמה וצריך להטבילו  
 מטומאתו ראשונה שלא יגע  
 בטהרות:

**הואיל ואדם מושך בהן את  
 הבהמה**. חשיב ליה כלי תשמיש  
 דאדם:

**מקל של בהמה**. שרודין בו את  
 הגמל או את הנאקה אי נמי  
 כעין שעושין להנהיג את הדוב:

**של מתכת**. דאילו של עץ פשוטי  
 כלי עץ לא מקבלי טומאה:

**מאי טעם**. הרי צורך בהמה:  
**רודה**. מכה ומייסרה:

"מזין עליהו, וטובלו במקומו".

למימרא דבני קבולי טומאה נינהו.  
 והתנן:

"טבעת אדם - טמאה.

**נב, וטבעת בהמה, וכלים ושאר כל הטבעות - טהורות** (כלים יבא)!

אמר רבי יצחק נפחא:  
 בבאין מנוי אדם לנוי בהמה.

רב יוסף אמר:  
 הואיל ואדם מושך בהם את הבהמה.

מי לא תניא:  
**"מקל של בהמה של מתכת מקבל טומאה.  
 מה טעם?"**

**הואיל ואדם רודה בהן**.  
 הקא נמי, הואיל ואדם מושך בהן.

220. נב, ב

רס"י

**והאיכא חציצה.** שטבעת הקבוע בשיר קבוע בו בחוזק ואין המים נכנסין שם:  
**בשריתכן.** הכה בפטיש עד שנתפשת ונתרחק הנקב סביב סביב:  
**כרב יוסף סבירא ליה.** דאמר כשהן של בהמה נמי מקבלי טומאה הואיל ואדם מושך בהן הלכך כי ריתכן לאחר טומאה אכתי במילתייהו קיימי ולא פרחא טומאתן דאכתי חזו לבהמה:  
**דאי כרבי יצחק.** דאמר לא מקבל טומאה אלא בעודן לאדם טומאה זו שקבלו בעודן לאדם כיון דריתכן ושוב אין נאים לאדם בטלי להו מתורת תכשיט וטהרו מטומאתן:  
**יורדין לידי טומאתן במחשבה.** מאחר שחישב עליו שיניחנו כמות שהוא עכשיו ולא יוסיף תיקון אחר הוא גמר מלאכתן ומקבל טומאה:  
**ואין עולין מטומאתן.** מאחר שחישב על העור לעשות שטיח ירד לידי טומאה ואם חזר וחישב עליו לרצועוי וסנדלים לא בטל מתורת כלי ולא טהר בכך עד שיתן בו אזמל דהוי שינוי מעשה הא בשינוי מעשה מיהא עולה מטומאתו:  
**לתקן.** וזו היא תקונו לצורך בהמה:  
**לאו מעשה הוא.** לבטל מתורת כלי:  
**במחוללין.** מתחלה נעשו חלולין רחבים שיש חלל בדביקתן שנתן טבעת בתוך טבעת כמות שהוא רחב:

**"וְטוֹבְלוֹ בַּמְקוֹמָן".**

**והאיכא חציצה!**

**אמר רבי אמי:  
 בשריתכן.**

**לימא רבי אמי כרב יוסף סבירא ליה,**  
**דאי כרבי יצחק, דאמר בבאין מנזי אדם לנזי בהמה,**  
**כיון דריתכן, עבד בהו מעשה ופרחה לה טומאה מינייהו!**  
**דתנן:**

**"כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה,**  
**ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה"** (כלים כה, ט).

**סבר לה כרבי יהודה, דאמר: מעשה לתקן לאו מעשה הוא.**  
**דתניא:**

**"דבי יהודה אומר:  
 לא אמר שינוי מעשה לתקן, אלא לקלקל".**

**במתניתא תני: "במחוללין".**

221. נב, ב

רפ"י

**שחולקין**. יש חילוק בהלכותיהן ואיני יודע מהו חילוקן: **אלא לענין שבת**. לענין הוצאת שבת יש חילוק בין יש עליה חותם לשאין עליה חותם כדאמר לקמן בפי' במה אשה (דף נט.):

**דא ודא אחת היא**. כל טבעות דין אחד להן:

**שהתקינה לחגור בה מתניו**. שקבעה בראש רצועה ועשאה כמין בוקלא {אבזם} שעושין לסרגין של סוסין:

**ולקשור בה בין כתפיו**. בתי זרועותיו בראציי"א {ריברציי"ר: להפשיל את השרוולים}:

**טהורה**. דהדר הויא לה כטבעת כלים ולא דמיא לאדם מושך בהם שאינו משתמש בה כלום אלא מונחת ועומדת לרצועה ומיהו עם הרצועה מקבלת טומאה אבל אם היה נוטלה ומחזירה אינה מקבלת טומאה לעצמה:

**כי קאמר ליה איהו נמי**. דא ודא אחת היא:

**דאצבע קאמר ליה**. ולענין שבת יש חילוק:

**אלמוג**. עצי אלמוגים והוא נאה:

**טמאה**. דבתר טבעת אזלינן ופשוטי כלי מתכות טמאים:

**היא של אלמוג טהורה**. דפשוטי כלי עץ הוא:

"טבעת אדם - טמאה.

וטבעת בהמה, וכלים ושאר כל הטבעות - טהורות" (כלים יב,א).

**"שאל תלמיד אחד מגליל העליון את רבי אליעזר: שמעתי שחולקין בין טבעת לטבעת. אמר לו: שמא לא שמעת אלא לענין שבת". דאי לענין טומאה - דא ודא חדא היא.**

ו"לענין טומאה - דא ודא אחת היא"!? והתנן:

**"טבעת אדם - טמאה, וטבעת בהמה, וכלים ושאר כל הטבעות טהורות"!**

כי קאמר ליה איהו נמי, ד"אדם" קאמר ליה.

ודאדם דא ודא אחת היא!? והתנא:

**"טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו, ולקשור בה בין כתפיו טהורה, ולא אמרו טמאה אלא של אצבע בלבד"!**

כי קאמר ליה איהו, נמי, דאצבע קאמר ליה.

ודאצבע דא ודא אחת היא!? והתנן:

**"טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג - טמאה. של אלמוג וחותמה של מתכת - טהורה" (כלים יג,ו)!**

כי קאמר ליה איהו נמי, כולה של מתכת קאמר ליה.



222. נב, ב

רס"י

אלא לענין שבת. לענין הוצאת שבת יש חילוק בין נקובה לשאינו נקובה דנקובה קתני חייב חטאת ובשאינה נקובה כגון אישפיגלי"א {אישפינגל"א: סיכה} שאינה נקובה, בניגוד למחט רגילה שהיא נקובה} שהיא תכשיט קתני אינו חייב חטאת בפרק במה אשה (דף נז:): חורה. חור שלה: עוקצה. פונטא {חוד}: חלודה. רואיירא"ה {רידויל"א: חלודה}: והוא שרישומה. של מחט ניכר דהוי כלי וטמאה ל"א שרישומה של חלודה ניכר בבגד היינו עיכוב תפירה וטהורה: בשיפא. נישופת {בכתבי היד מופיע הלעז לימידי"א: פצורה, ששויפה בפצירה} בשופינא שקורין לימ"א {פצירה} שאין בה חלודה: מותר לטלטלה בשבת. בחצר דהא חזיא ליטול את הקוץ ותורת כלי עליה: ולא אמרו נקובה. חלוקה להלכותיה אלא לענין טומאה בלבד דנקובה מקבלת טומאה ושאינה נקובה לא: הא תרגמא אב"י. בפרק כל הכלים: בגלמי. שהוא גולם שנקצצה מן החוט ועומדת לינקב התם הוא דכל זמן שלא נקבה אינה מקבלת טומאה דהא לא נגמרת מלאכתה ולענין טומאה כלי מעשה כתיב (במדבר לא) שגמר כל מעשהו ומיהו לענין שבת שריא דזימנין דממליך עלה ומנח לה הכי ומשוי לה מנא לנטילת קוץ אבל מחט שנגמרה מלאכתה כגון אישפינגלי"א {סיכה (ראה לעיל)} שאינה עומדת לינקב דא ודא אחת היא לטומאה:

"ועוד שאל: שמעתי שחולקין בין מחט למחט. אמר ליה: שמא לא שמעת אלא לענין שבת". דאי לענין טומאה - דא ודא אחת היא.

ו"לענין טומאה דא ודא אחת היא"? וְהִתְנַן:

"מחט שניטל חורה או עוקצה - טהורה" (כלים יגה)!

כי קאמר ליה בשלימה.

ו"בשלימה" דא ודא אחת היא?! וְהִתְנַן:

"מחט שהעלתה חלודה, אם מעבב את התפירה - טהורה, ואם לאו - טמאה" (כלים יגה)!

ואמרי דבי רבי ינאי: והוא שרישומה ניכר!

כי קאמר ליה בשיפא קאמר ליה.

ובשיפא דא ודא אחת היא?! וְהִתְנַן:

"מחט, בין נקובה, בין אינה נקובה - מותר לטלטלה בשבת, ולא אמרינן נקובה - אלא לענין טומאה בלבד"!

הא תרגמה אב"י אליבא דרבא: בגלמי.

223. נב, ב - נג, א

רש"י

מתני'

**מרדעת.** בשטי"ל {אוכף} ומניחין אותו כל היום על החמור לחממו דאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה:

**שהיא קשורה בו.** בגמ' מפרש: **זכרים.** אילים:

**לבוים שחזות כבולות וכבונות.** מפרש בגמרא:

**צורות.** דדיהן צורות פעמים ליבש שמהדקן כדי שלא יחלבו עוד ויתעברו או יהו שמנות לאכול ופעמים לחלב לשמור חלבן שלא יטפטף לארץ וקושרין להם כיס בדדיהן:

**ר' יוסי אוסר בכולן.** דמשוי הוא:

**חוץ מן הרחלים הכבונות.** שהוא שמירת צמרן שלא יטנף והוי להו תכשיט:

**יוצאות צורות ליבש.** ר' יהודה סבירא ליה כתנא קמא דלאו משוי הוא ומיהו ליבש דמיהדק שפיר וליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאיתויי אבל ליחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן:

גמ'

**מתניתין נמי דיקא.** לקמן בהאי פירקא:

**אף באוכף.** דאיהו נמי מהני לחממה:

**ובלבד שלא יקשור לו מסריכון.** פוטרא"ל {פייטר"ל: סמלון (רתמת-חזה)} דמיחזי כמי שרוצה להטעינו משוי:

**רצועה תחת זנבו.** פושלי"א {רתמת זנב} שנותנים שם שלא תרד האוכף והמשוי על צוארה כשהיא יורדת לעמק והמסרך שלא תרד על זנבה כשהיא עולה על ההרים:

משנה

חמור יוצא במרדעת - בזמן שהיא קשורה בו.

זכרים - יוצאים לבובין

רחלות - יוצאות שחזות, כבולות וכבונות.

העזים - יוצאות צורות.

רבי יוסי:

אוסר בכלן, חוץ מן הרחלים הכבונות.

רבי יהודה אומר:

עזים יוצאות צורות ליבש, אבל לא לחלב.

נגא

גמרא

אמר שמואל:

והוא שקשורה לו מערב שבת.

אמר רב נחמן:

מתניתין נמי דיקא, דקתני:

"אין החמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו".

היכי דמי?

אילמא: שאינה קשורה לו כלל - פשיטא! דילמא נפלה ליה ואתי לאתויי.

אלא לאו שאינה קשורה מערב שבת.

מכלל דרישא שקשורה לו מערב שבת.

שמע מינה.

תניא נמי הכי:

"חמור יוצא במרדעת בזמן שקשורה לו מערב שבת,

ולא באוכף, אף על פי שקשורה לו מערב שבת.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אף באוכף בזמן שקשורה לו מערב שבת,

ובלבד שלא יקשור לו מסריכון, ובלבד שלא יפשול לו רצועה תחת זנבו".

224. נג, א-ב

רש"י

מהו ליתן מרדעת. ולא לצאת לרה"ר אלא בחצר ומפני הצנינה: הי"ג אמר ליה מותר א"ל וכי מה בין זה לאוכף אישתיק:

איתביה כו'. כסבור הא דאישתיק משום דלא אשגח ביה דסבר אוכף נמי שרי ואותביה מברייטא דאסור ליטלה והשתא ליטול אמרת לא להניח מיבעי דדמי כאילו צריך להטעינה משוי:

כרביה. רב:

טרסקל. סל מלא שעורים תולין לה בצוארה ופיה נתון לתוכו ואוכלת ותענוג בעלמא הוא שלא תטרח לשוח צוארה לארץ:

צער. של צינה:

מרדעת מותר. דצערא היא הלכך אורחה בהכי ולא משוי הוא:

לשמעתא דרב. דשרי בטרסקל: אבא. חברי כמו אברך אבא למלכא (בראשית מא): שמואל קרי אריוך על שם שהיה בקי בדינין ושופט כמלך השופט על הארץ לשון ריכא מלך (ב"ב דף ד.):

והא רב נמי אמרה. דכיון דשרי בטרסקל כ"ש מרדעת:

בעא מיניה רב אסי בר נתן מרבי חייא בר אשי: מהו ליתן מרדעת על גבי חמור בשבת?

אמר ליה: מותר.

אמר ליה: וכי מה בין זה לאוכף?

אישתיק.

איתביה:

"אוכף שעל גבי חמור - לא יטלטלנה בידו, אלא מוליכה ומביאה בחצר, והוא, נופל מאיליו". השתא 'ליטול' אמרת לא - 'להניח' מיבעיא?!

אמר ליה רבי זירא:

שבקיה, כרביה סבירא ליה.

דאמר רב חייא בר אשי אמר רב:

תולין טרסקל לבהמה בשבת,

וקל וחומר למרדעת

ומה התם משום תענוג שרי,

הכא דמשום צער לא כל שכן?!

שמואל אמר:

מרדעת - מותר,

טרסקל - אסור.

אזל רבי חייא בר יוסף, אמרה לשמעתא דרב, קמיה דשמואל.

אמר ליה:

אי הכי אמר אבא - לא ידע במילי דשבתא ולא כלום.

כי סליק רבי זירא,

אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר ליה משמיה דרבי יוחנן:

נותנין מרדעת על גבי חמור בשבת.

אמר ליה:

יישר,

וכן תרגמה אריוך בבבלי.

"אריוך" מנו?

שמואל.

והא רב נמי אמרה!

אלא, שמעיה דהוה מסיים ביה:

ואין תולין טרסקל בשבת.

אמר ליה: יישר, וכן תרגמה אריוך בבבלי.

**רָס"י**

**מאי שנא מאוכף.** שאסור ליטול וכ"ש להניחו:  
**דנפיל ממילא.** כדקתני מוליכו ומביאו לחצר והוא נופל מאליו:  
**כאן לחממה.** מרדעת צריך לחממה ומותר משום צער דצינה אבל נטילת אוכף אינו אלא שיצטנן שנתחממה ע"י משאוי שנשאה מבעוד יום ואי לא שקיל ליה לא איכפת לן שהרי הוא יצטנן מאליו דאמרי אינשי וכו':  
**בזנב שועל.** שתולין לו בין עיניו שלא ישלוט בו עין:  
**זהרורית.** לנוי:  
**בכיס שלו.** שתולין לו באמתו לקבל זוב ולבדוק מנין ראיותיו שאינו תכשיט לו:  
**בכיס שבדיהן.** לקבל חלב הנוטף אי נמי שלא ישרטו דדיהן על הקוצים שהיו דדיהן גסין:  
**בחסוס שבפיה.** שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים וכשמגיעין למקום מרעיתם נוטלין אותה הימנה:  
**בסנדל שברגליה.** שעושין לה סנדל של מתכת שלא יזיקוה האבנים:  
**קמיע.** כתב לרפואת חולי:  
**מומחה.** שריפא כבר ג' פעמים:  
**זוה חומר בבהמה מבאדם.** קס"ד השתא דאקמיע קאי דאמרינן לקמן בפרק במה אשה יוצאה (ד' סא.) שהאדם יוצא בקמיע מומחה וכל הני דקתני לא תצא הנך דלאו שמירת גופה הוא אלא משאוי וסנדל משום דדילמא מישתליף ואתי לאתויי:  
**אגד שעל גבי המכה.** ליכא למימר אתי לאתויי:  
**קשישין שעל השבר.** בהמה שנשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרים אותן שם והן מעמידין העצם שלא ינוד אנה ואנה עד שמתחבר:  
**ובשליא המדולדלת בה.** שיצתה מקצתה:  
**ופוקקין לה זוג.** אבל כשאינו פקוק אפי' בחצר לא תצא מפני שהעינבל שבתוכה מקשקש ומוליד קול לכך פוקק בצמר או במוכין שלא יקשקש העינבל שבתוכה:  
**זוג.** אישקלייט {אישקיליט"א:  
**זוג (פעמון)}** :  
**עינבל.** בטד"ל {בטי"ל: **ענבל (לשון הפעמון)}** :  
**ומטיילת.** באותו זוג בחצר אבל לא תצא בו לרה"ר כדמפרש לקמן בפרקין (דף נד:) דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא:  
**מאי לאו.** בסייחים גדולים קאמר דצוארון ארוך ואין להם צער לשוח ולאכול מעייג הקרקע ותולה להן טרסקל לתענוג וקשיא לשמואל:  
**קטנים.** ארכובותיהן גבוהין וצוארון קטן ויש להם צער לשוח עייג הקרקע ולאכול:  
**דומיא דקמיע.** משום חולי:

דכולי ע'למא מיהת מרדעת מותר,  
 מאי שנא מאוכף?

שאני התם, דאפשר דנפיל ממילא.

**רב פפא אמר:**  
**כאן - לחממה,**  
**וכאן - לצננה.**

**לחממה - אית לה צערא,**  
**ולצננה - לית לה צערא.**

והיינו דאמרי אינשי:  
 חמרא אפילו בתקופת תמוז קריא לה.

מיתבי:

"לא יצא הסוס בזנב שועל, ולא בזהרורית שבין עיניו.  
 לא יצא הזב בכיס שלו,  
 ולא עזים בכיס שבדיהן,  
 ולא פרה בחסוס שבפיה,  
 ולא סייחים בטרסקלין שבפיהם לרשות הרבים.  
 ולא בהמה בסנדל שברגליה,  
 ולא בקמיע, אף על פי שהוא מומחה.  
 וזו חומר בבהמה מבאדם,  
 אבל יוצא הוא באגד שעל גבי המכה,  
 ובקשישין שעל גבי השבר,  
 ובשליא המדולדלת בה.  
 ופוקקין לה זוג בצוארה,  
 ומטיילת עמו בחצר".  
 קתני מיהת: "ולא סייחין בטרסקלים שבפיהם לרשות הרבים".  
 לרשות הרבים הוא דלא, הא בחצר שפיר דמי,  
 מאי לאו בגדולים ומשום תענוג!

לא!

בקטנים, ומשום צער.

דיקא נמי, דקתני:  
 דומיא דקמיע.

נגב

שמע מינה.

225. נג, ב

אָמַר מֶר: "וְלֹא בְקַמִּיעַ, אִף עַל פִּי שְׁהוּא מוֹמְחָה".

וְהָא אֲנִי תַנּוּ:

"וְלֹא בְקַמִּיעַ שְׁאִינוּ מוֹמְחָה" (שבת ס,א).

הָא 'מוֹמְחָה' - שְׁפִיר דְּמִי!

הֲכָא נְמִי, שְׁאִינוּ מוֹמְחָה.

וְהָא "אִף עַל פִּי שְׁהוּא מוֹמְחָה" קְתַנִּי!

מוֹמְחָה לְאָדָם, וְאִינוּ מוֹמְחָה לְבְּהֵמָה.

וְכִי אֵיכָא מוֹמְחָה לְאָדָם וְלֹא הָוִי מוֹמְחָה לְבְּהֵמָה!?

אִין,

אָדָם דְּאִית לֵיהּ מוֹלָא - מְסִיעַ לֵיהּ,

בְּהֵמָה דְּלִית לָהּ מוֹלָא - לֹא מְסִיעַ לָהּ.

אִי הֲכִי, מֵאִי "זֶה חוֹמֵר בְּבֵהמָה מִבְּאָדָם"?

מִי סְבַרְתְּ אַקְמִיעַ קָאִי אַסְנַדְל קָאִי.

תָּא שְׁמַע:

"סְכִין וּמְפָרְסִין לְאָדָם, וְאִין סְכִין וּמְפָרְסִין לְבְּהֵמָה".

מֵאִי לָאוּ דְאֵיכָא מְכָה וּמְשוּם צַעַר!

לֹא, דְּגָמַר מְכָה, וּמְשוּם תַּעֲנוּג.

תָּא שְׁמַע:

"בְּהֵמָה שְׁאֲחֻזָּה דָם - אִין מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּמִים בְּשִׁבִיל שְׁתַּצְטַנּוּ.

אָדָם שְׁאֲחֻזָּה דָם - מַעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּמִים בְּשִׁבִיל שְׁיַצְטַנּוּ!"

אָמַר עוּלָא:

גְּזִירָה מְשוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִין.

אִי הֲכִי,

אָדָם נְמִי!

אָדָם נִרְאָה כְּמִיקַר.

אִי הֲכִי,

בְּהֵמָה נְמִי נִרְאָה כְּמִיקַר!

אִין מִיקַר לְבְּהֵמָה.

וְלְבְּהֵמָה מִי גְזָרִינּוּ!?

וְהִתְנִיף:

"הִיתָה עוֹמֶדֶת חוּץ לְתַחוּם, קוֹרָא לָהּ וְהִיא בָּאָה".

וְלֹא גְזָרִינּוּ דִילְמָא אֲתִי לְאֲתוּי!

רָט"י

וְהָא אֲנִי תַנּוּ. גְּבִי אָדָם לְקַמֵּן בְּפִי בְּמָה אִשָּׁה (דף ס.).

הָא מוֹמְחָה שְׁפִיר דְּמִי. מֵאִי שְׁנָא בְּהֵמָה מֵאָדָם:

מְזִלְיָה. מְלֹאךְ שְׁלוֹ וּמְלִיץ עֲלִיו:

אִי הֲכִי. דְּבַהֲמָה נְמִי נִפְקָא בְּקַמִּיעַ הַמוֹמְחָה לְבַהֲמָה:

מֵאִי זֶה חוֹמֵר. אָדָם נְמִי לֹא נִפִּיק אֵלָא בְּקַמִּיעַ מוֹמְחָה לְאָדָם:

אַסְנַדְל קָאִי. וְזֶה חוֹמֵר דְּקַתְנִי וְלֹא בְּהֵמָה בְּסַנְדַל שְׁבַרְגְּלִיָּה:

סְכִין. שְׁמֵךְ:

וּמְפָרְסִין. גְּלַדִּי מְכָה:

וּמְשוּם צַעַר. [וְאִפִּילוּ] הֲכִי לְבַהֲמָה לֹא וְקִשְׂיָא בִּין לְרַב בִּין לְשִׁמוּאֵל דְּשִׁרֵי בְּמַרְדְּעַת:

לֹא דְגָמַר מְכָה. שְׁנַתְרַפָּא הַמְכָה וְסִיכָה וּפִירְכּוּס מְשוּם תַּעֲנוּג וְלְרַב וְדֹאִי קִשְׂיָא וְהִיא מִתְנִיתָא קְמִיתָא דְּאוּכַף נְמִי קִשְׂיָא לֵיהּ דְּנָהִי נְמִי דְּלְצִינָה לִיכָא צַעַר תַּעֲנוּג מִיְהָא הוּא אֵלָא רַב תַּנָּא הוּא וּפְלִיג:

שְׁאֲחֻזָּה דָם. אַנְפּוֹדוּר"א {אֵינְפּוֹנְדוּר"א: שְׁלִשׁוּל, מַחְלַת מַעֲיִים}:

אִין מַעֲמִידִין כּו'. אֵלְמָא אִפִּילוּ צַעַר נְמִי אֲסוּר:

גְּזִירָה מְשוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִים. בְּמִידֵי דְּרַפּוּאָה גּוֹר רַבֵּן דְּאִי שְׁרִית שׁוּם רַפּוּאָה אֲתִי לְמִשְׁרֵי שְׁחִיקַת סַמְמָנִים וְהוּא אִיסוּרָא דְּאוּרִיתָא דְּהוּי טוּחֵן:

אִין מִיקַר לְבַהֲמָה. אִין דְּרַךְ לְהַקֵּר בְּהֵמָה הֲלַכְךָ כּוּלִי עֲלֵמָא יַדְעִי דְּלְרַפּוּאָה קְמִיכוּיִן וְאֲתִי לְמִשְׁרֵי שְׁחִיקַת סַמְמָנִים:

וְמִי גְזָרִינּוּ. בְּמַקּוּם פְּסִידָא כִי הָאִי גּוּוּנָא:

חוּץ לְתַחוּם. קְסִיד חוּץ לְתַחוּם שְׁלוֹ הִיתָה עוֹמֶדֶת בְּהֵמָה:

## רס"י

שהיה תחום שלה מובלעת בתוך תחום שלו. דחוץ לתחום דקתני חוץ לתחום שלה שהבהמה המסורה לרועה המיוחד הרי היא כרגלי הרועה וזה הקורא לה בעליה ויכול לילך כגון שהוא שבת קרוב לאותו מקום ואפילו הכי לא יביאנה ממש בידיו הואיל והיא יצאה חוץ לתחומה אין לה אלא ד' אמות ומיהו קורא לה והיא באה דלא הוזהר הוא על תחום בהמתו ובלבד שלא יביאנה ממש בידיו:

**תנאי היא.** דאיכא דלא גזר שאר רפואות אטו שחיקת סממנין:

**שאלה כרשינין.** הרבה ועל ידי אכילה מרובה אחזה חולי שקורין {מיניישוני"ש: **שלשול**} וצריכה להשתלשל ולהוציא רעי ומריצה:

**כדי שתתרפה.** גרסינן הכא לשון ריפוי שיהיו מייעה רפויים בשילשול ומוציאה רעי: **לא יריצנה.** גזירה בכל רפואה אטו שחיקת סממנין:

ואמר רבינא:

כגון שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו.

רב נחמן בר יצחק אמר:

שחיקת סממנין גופה תנאי היא,

דתנאי:

**"בהמה שאכלה כרשינין - לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה.**

**ורבי יאשיה<sup>8</sup> מתיר."**

דרש רבא:

הלכה כרבי יאשיה.

226. נג, ב

רש"י

**דמיהדק.** דליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתויי:  
**תנאי שקלת מעלמא.** איבדת כולם שאין אתה מוצא תנאים שנחלקו בכך דתוקי הנך תרתי מתניית' חדא כמר וחדא כמר:  
**תנאי היא.** במתניתין ר"מ שרי ר' יוסי אסר:  
**ליבש.** מיהדק שפיר ולענין משוי נמי לא הוי משוי דצורך גופה היא דחלבה מכחישה:  
**ליחלב.** הוי משוי שטוענת את החלב בכיס:  
**גסין.** גדולין ונגררין על הקוצין ומסרטין דדיהן:

אמר מר:

"לא יצא הזב בנים שלו ולא עזים בנים שבדיהו".

והתניא:

"יוצאות עזים בנים שבדיהו!"

אמר רב יהודה:

לא קשיא,

הא - דמיהדק.

הא - דלא מיהדק.

רב יוסף אמר:

תנאי שקלת מעלמא!?

תנאי היא,

דתנן:

"העזים יוצאות צרורות.

**רבי יוסי:**

אוסר בכלן, חוץ מן הרחילות הכבונות.

**רבי יהודה** אומר:

עזים יוצאות צרורות ליבש, אבל לא ליחלב".

ואיבעית אימא:

הא והא רבי יהודה,

ולא קשיא:

קאן - ליבש,

קאן - ליחלב.

תניא:

"אמר רבי יהודה:

מעשה בעזים בית אנטוכיא,

שהיו דדיהו גסין, ועשו להו כיסין כדי שלא יסרטו דדיהו".

227. נג, ב

רש"י

שנשתנו עליו כו'. ולא זכה  
 ליפתח לו שערי שחר:  
 תדע. דקשין:  
 דמרחשי ניסא. מן השמים  
 לכמה הצלות לנפשות אדם:  
 ולא איברו מזוני. ואין נס זה  
 רגיל שיבראו מזונות לצדיקים  
 בביתם שימצאו חיטין גדילין  
 באוצרותיהן:  
 גידמת. ידה קטועה:  
 זו דרכה בכך. לכסות כל אשה  
 עצמה וכ"ש זו שהיתה צריכה  
 לכך:

תנו רבנן:

"מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה לו שכר מניקה ליתן,  
 ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין בשני דדי אשה והניק את בנו".

אמר רב יוסף:

בוא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה!

אמר לו אביי:

אדרבא, כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית.

אמר רב יהודה:

בוא וראה כמה קשים מזונותיו של אדם,  
 שנשתנו עליו סדרי בראשית.

אמר רב נחמן:

תדע, דמתרחיש ניסא, ולא אברו מזוני.

תנו רבנן:

מעשה באדם אחד שנשא אשה גידמת,  
 ולא הכיר בה עד יום מותה".

אמר רב:

בוא וראה כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה.

אמר לו רבי חייא:

זו דרקה בכך.

אלא: כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו.



228. נג, ב - נד, א

רפ"י

**תותרי.** קופלי"א {צמד} שמחברין אותם בקשר שנים שנים שלא יברחו: **לבבתני.** קרבתני אצלך מחמת נוי מעשיך: דרך זאבים לאחוז בהמה בלבה: **אנקבות לא נפלי.** בתמיה: **דמסגי.** מהלכין: **בסוף עדרא לא נפלי.** בתמיה: **כי דוו.** מביטין כאן וכאן לפיכך מתקנאין בהם כסבורים שרוצים להלחם בהם: **אליה.** זנב שלהן קושרים כלפי גבן שלא יכסה ערותן: **שית זונה.** נוטריקון דשחוזות: **שית.** בית הבשת:

"זְכָרִים יוֹצֵאִין לְבוּבִין".

מאי "לְבוּבִין"?

אמר רב הונא:  
תותרי.

מאי משמע דהאי "לְבוּבִין" לישנא דקרובי הוא?

דכתיב: "לִבְבֹתַי אַחֲתֵי מְלָה" (שיר השירים ד, ט).

עולא אמר:

עור שקושרין להם כנגד לבם, כדי שלא יפלו עליהם זאבים.

זאבים אזכרים נפלי, אנקבות לא נפלי!?

משום דמסגו בריש עדרא.

וזאבין בריש עדרא נפלי, בסוף עדרא לא נפלי?

אלא: משום דשמני.

ובנקבות ליכא שמני?

ותו, מי ידעי בין הני להני?

אלא משום דזקפי חוטמיהו ומסגו כי דוו.

רב נחמן בר יצחק אמר:

עור שקושרין להן תחת זכרותן, כדי שלא יעלו על הנקבות.

ממאי?

מדקתני סיפא:

"וְהָרְחִילִים יוֹצְאוֹת שְׁחֻזוֹת".

מאי "שְׁחֻזוֹת"?

שאוחזין האליה שלהן למעלה, כדי שיעלו עליהן זכרים.  
רישא - כדי שלא יעלו על הנקבות,  
וסיפא - כדי שיעלו עליהן זכרים.

מאי משמע דהאי "שְׁחֻזוֹת" לישנא דגלוויי הוא?

נד, א דכתיב: "וְהִנֵּה אִשָּׁה לִקְרָאתוֹ שִׁית זֹנָה וְנִצְרַת לֵב" (משלי ז, י).

## רפ"י

## 192. נד, א

שכבולין. לשון כבלי ברזל  
 קשורה:  
 ויקרא להם. בעשרים ושתים  
 עיר שנתן שלמה לחירם משתעי  
 קרא:  
 מכובלין. מעוטפין ומקושרין:  
 עבידתא. אנגריא של מלך:  
 חומטון. מלחה ומתבקעת:  
 דמשתרגא בה כרעא. טובעת בה  
 הרגל:  
 עד כבלא. פרק התחתון שקורין  
 קויל"ה {קיביל"א: קרסול}:

"הרחלים יוצאות כבולות".

מאי "כבולות"?

שְׁמַכְבְּלִין אֵלֶיהָ שְׁלֶהוּן לְמַטָּה כְּדִי שְׁלֵא יַעֲלוּ עֲלֶיהוּן הַזְּכָרִים.

מאי מְשֻׁמַּע דְּהָא 'כבול' לִישְׁנָא דְלָא עֶבֶד פִּירִי?

דְּכִתִּיב: "מִזֶּה הָעֲרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי אָחִי?  
 וַיִּקְרָא לָהֶם אֶרְצֵי כְּבוֹל עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (מלכים-א', ט, יג).

מאי "אֶרְצֵי כְּבוֹל"?

אָמַר רַב הוֹנָא:

שְׁהִיוּ בַּהּ בְּנֵי אָדָם שְׁמַכְבוֹבְלִין בְּכֶסֶף וּבְזָהָב.

אָמַר לִיה רַבָּא:

אִי הָכִי, הִינְנוּ דְכִתִּיב: "וְלֹא יִשְׁרֻוּ בְּעֵינָיו"<sup>9</sup>?  
 מַפְנֵי שְׁמַכְבוֹבְלִין בְּכֶסֶף וּבְזָהָב לֹא יִשְׁרֻוּ בְּעֵינָיו?

אָמַר לִיה:

אִין, כִּינּוּן דְּעֵתִירִי וּמְפָנְקִי לֹא עֶבְדֵי עֲבִידְתָּא.

רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר:

אֶרְצֵי חוּמְטוֹן הֵי תַּהּ.

וְאִמַּאי קָרִי לָהּ "כְּבוֹל"?

דְּמִשְׁתַּרְגָּא בַּהּ פְּרַעָא עַד כְּבָלָא.

וְאָמְרִי אֵינְשֵׁי:

אֶרְעָא מְכַבְּלָא דְלָא עֶבֶד פִּירִי.

<sup>9</sup> ויצא חירם מצור לראות את הערים אשר נתן לו שלמה ולא יִשְׁרֻוּ בְּעֵינָיו

193. נד, א

רש"י

**שמכבנין**. קושרין בגד סביבו ביום שנולד שצמרו נקי ומשמר צמרו שלא יטנף:  
**למילת**. לעשות מצמרו כלי מילת:  
**מכבנין**. על שעושין כמין קרסי מתכת לחבר הבגד כמו תנתן כבינתי לבתי (גיטין דף טו.) נושק"א {**סיכה**, **מכבנה**, **סיכה הסוגרת את הבגד בצווארון**}.  
 אך ראה לקמן נז.) {בלע"ז:

[**רְחֵלוֹת - יוֹצְאוֹת ...**] **בְּבוֹנוֹת**.

מאי **"בְּבוֹנוֹת"**?

שְׁמַכְבְּנִין אוֹתוֹ לְמִילָת.

כְּדָתְנָן:

**"שִׁאֲת"** (ויקרא יג, ב) - **בְּצִמְדֵי לְבָן** (נגעים א, א).

מאי **"צִמְדֵי לְבָן"**?

אָמַר רַב בִּיבִי בְרַ אֲבִי:

בְּצִמְדֵי נְקִי בֶן יוֹמוֹ, שְׁמַכְבְּנִין אוֹתוֹ לְמִילָת.

## 194. נד, א

## רפ"י

**באנפי נפשה.** ולא אפלוגתא דמתני':  
**ואיכא דמתני.** להא דשמואל אהא:  
**כך הלכה.** דליבש מותר ולחלב אסור:  
**אבל מי מפיס.** מי מטיל גורל ומבחין איזו ליבש ואיזו לחלב והרואה אותם צרורות ליבש אומר דלחלב הוא ואתי למישרי תרווייהו:  
**כת"ק.** דמתני' דשרי בתרווייהו:

**"וְהַעֲזִים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת".**

איתמר:

רב אמר:

הלכה כרבי יהודה.

ושמואל אמר:

הלכה כרבי יוסי.

ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשיה:

רב אמר:

ליבש - מותר,

ולא - לחלב.

ושמואל אמר:

אחד זה ואחד זה - אסור.

ואיכא דמתני לה אהא:

**"עֲזִים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת לִיבֶשׁ, אָבֵל לֹא לְחֵלֶב.**

**מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בִּתְרִיא אָמְרוּ:**

**כִּךְ הִלְכָה, אָבֵל מִי מְפִיס אֵיזָה לִיבֶשׁ וְאֵיזָה לְחֵלֶב?**

**וּמַתְנֵךְ שְׂאִין מְפִירִין: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אָסוּר."**

אמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי יהודה בן בתירא.

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן:

הלכה כתנא קמא.

195. נד,א

רפ"י

**מתני'**  
**מטולטלת**. י"מ פושל"א {רתמת  
 זנב} שתחת זנבו וי"מ מרדעת  
 והאחרון נראה בעיני דאי רצועה  
 שתחת הזנב קשורה ומחוברת  
 לסרגא ואיך תפול וטעמא  
 דמתני' משום שמא תפול  
 ומייתי לה הוא:  
**לא עקוד ולא רגול**. מפרשינן  
 בגמי שעוקדים ידיהם עם  
 רגליהם בכבלים שלא יברחו:  
**ולא יקשור גמלים זו לזו**  
**וימשוך**. האחד כדמפרש  
 בגמרא:  
**ובלבד שלא יכרוך**. החבלים  
 בכרך אחד ובגמרא מפרש  
 טעמא:

**גמ'**  
**בזנבו ובחותרו**. דכיון דקשורה  
 בשניהם לא נפלה:  
**חותרו**. חלדרוב"א {דבשת}  
 שיש לכל גמלים על גביהם:  
**בשלייתה**. דכיון דכאיב לא  
 מנתחא ל"י ולי"נ מטולטלת כר  
 קטן מלא מוכין נותנין לו תחת  
 הזנב כדי שלא תשחית הרצועה  
 הבשר לפי שהמשוי שעל גבה  
 כשהגמל יורד מכביד ויורד כלפי  
 צוארה אלא שהרצועה  
 מעכבתו:

משנה

**ובמה אינה יוצאה?**  
**לא יצא גמל במטולטלת.**  
**לא עקוד,**  
**ולא רגול.**  
**וכן שאר כל הבהמות.**  
**לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך,**  
**אבל מכניס חבלים לתוך ידו וימשוך,**  
**ובלבד שלא יכרוך.**

גמרא

תנא:

**"לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו,**  
**אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו ובחותרו"**.

אמר רבה בר רב הונא:

יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשלייתה.

196. נד, א

רש"י

יד ורגל. אחד מן הידים ואחד מן הרגלים כובל ביחד: יד על גב זרועו. אחד מידינו כופף כלפי מעלה וקושר כדי שלא יהו לו אלא ג' רגלים לברוח: שתי ידים. כאחד או שתי רגלים כאחד: ואכתי לא דמי. האי תנא לדרב יהודה: רישא וסיפא ניחא. כדרב יהודה אבל מציעתא דקתני או שתי ידים או שתי רגלים קשיא לדרב יהודה דלא קרי עקוד אלא יד ורגל כיצחק בן אברהם דכתיב (בראשית כב) ויעקד כפף ידיו ורגליו לאחוריו וקשר יד ורגל יחד ונפשט צוארו לאחוריו:

"לא עקוד ולא רגול".

אמר רב יהודה:

"עקוד" - עקידת יד ורגל, כיצחק בן אברהם.  
 "רגול" - שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור.

מיתבי:

"עקוד" - שתי ידים ושתי רגלים.  
 "רגול" - שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור!"

הוא דאמר כי האי תנא,

דתניא:

"עקוד" - עקידת יד ורגל או שתי ידים ושתי רגלים.  
 "רגול" - שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור".

ואכתי לא דמי,

בשלמא רישא וסיפא ניחא, מציעתא קשיא!

אלא הוא, דאמר כי האי תנא,

"עקוד" - עקידת יד ורגל, כיצחק בן אברהם.  
 "רגול" - שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור".

כ"ז

197. נד, א

לחינגא. לשוק למוכרם חינגא  
ע"ש שסובבין את השוק  
מחולות מחולות עגולות של בני  
אדם:

"ולא יקשור גמלים [זה בזה וימשוך]".

מאי טעמא?

אמר רב אשי:

משום דמיהזי כמאן דאזיל לחינגא.

198. נד,א

רפ"י

לענין כלאים שנוי. האי שלא יכרוך דמתני' לא שייך ביה איסור שבת אלא משום כלאים אסר ליה כדמפרש ואזיל:  
**כלאים דחבליים**. שיש בהן חבלי צמר וחבלי פשתן וכי כריך להו הוו כלאים וידו מתחממת באחיזתן וקסבר דבר שאין מתכוין אסור:  
**אי נימא כלאים דאדם**. דכי כריך להן סביבות ידו נמצא קשור עם הגמלים ופעמים שהן מושכין שום דבר ונמצא אדם וגמל מנהיגין יחד:  
**והתנן אדם מותר עם כולם**. עם כל הבהמות לחרוש ולמשוך שלא אסרה תורה אלא שני מיני בהמה יחד כעין שור וחמור ומשנה זו במסכת כלאים:  
**התוכף**. בגדי צמר ופשתים:  
**בתכיפה אחת**. כגון ע"י מחט פעם אחת או שקשר קשר אחד:  
**אינו חיבור**. דכתיב (דברים כב) צמר ופשתים יחדו לא אסרה התורה אלא תבור יפה המתקיים:  
**כריכה וקשירה**. בשתי תכיפות:

"לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך, [אבל מבנים] חבליים לתוף ידו וימשוך, ובלבד שלא יכרוך!"

אמר רב אשי:  
 לא שנו אלא לענין כלאים.

כלאים דמאי?  
 אילימא: כלאים דאדם,  
 והתנן:

"אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך" (כלאים ה,ו)!

אלא כלאים דחבליים

והתנא:

"התוכף תכיפה אחת אינה חיבור!"

לעולם כלאים דחבליים,  
 והכי קאמר: ובלבד שלא יכרוך ויקשור.



## 199. נד, א-ב

### פס"י

**שלא יצא חבל.** ראש החבל לא יצא מתחת ידו טפח למטה דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזיא שהיא מאפסר הגמלים:

**שמואל.** דאמר טפח לאורויי הלכה למעשה אתא לאשמעינן דהבא לימלך לפנינו אמרינן ליה טפח שלא להקל באיסורין ומיהו עד טפחיים ליכא איסור:

**והתניא ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח.** אבל כל כמה דבעי נפוק מתותיה ידיה:

**בחבלא דביני ביני.** שבין ידו לגמל בההוא קאמר כמה דבעי נהוי ובלבד שיגביהנו מן הקרקע טפח כדי שתהא נראה הבהמה נמשכה בו דאי לא לא מיתחזי נטירותא דבהמה אלא כמשאוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו:

אמר שמואל:

ובלבד שלא יצא חבל מתחת ידו טפח.

והא תנא דבי שמואל:

**"טפחיים!"**

אמר אביי:

השתא דאמר שמואל טפח, ותנא דבי שמואל: **"טפחיים"**, שמואל הלכה למעשה אתא לאשמעינן.

נדב, והתניא:

**"ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח!"**

כי תניא ההיא: בחבלא דביני ביני.

200.נד, ב

רש"י

**מתני'**  
 אישקליטי"א **בזוג**.  
 {אישקיליטי"א: זוג (פעמון)} :  
 אע"פ. שחללו פקוק במוכין שאין העינבל שלו מקשקש להשמיע קול ובגמ' מפרש טעמא: סולם ורצועה וכל הנך דמתניתין מפרש בגמרא וכולהו משום דחייס עליהו ואי נפלי אתי לאיתויי:  
**עגלה**. כגון קרון קטן שעושים לו תחת זנבו שראש זנב אותו האילים רחב כמין כר קטן ואין בו עצם אלא שומן ועב וכבד וכשנגרר לארץ נשרט ונשחת ועושים לו עגלה מתגלגלת אחריו כשהוא הולך והזנב קשור עליה:  
**קופר**. שרץ הוא שנימיו חדין כמחט וקורין לו הריצו"ן {איריצו"ן: קיפוד} וקושרין עורו בדדי הפרה שלא יניקוה שרצים:  
**ולא ברצועה שבין קרניה**. דמשאוי הוא לה כדמפרש בגמרא:

**גמ'**  
**כדאמרן**. שאינה קשורה בו מעייש דלא גלי מאתמול שיהא צריכה לכך שיהא לה למלבוש:  
**פקוק**. סתום:  
**לחינגא**. לשוק למכור ותולין לו זוג להנאותו:  
**בי לועא**. שקושרין אצל הלחי:  
**דלא הדר חייך לה**. שלא יוכל להחזיר צוארו לצד המכה לחככה בשיניו וקושרן בצוארו וחשובים הן יותר מקשישין שעל גבי השבר ואי נפלו חייס עליהו ומייתי להו בשגגה:  
**לגיזרא**. אנטורטלייר"י {אינטריטייליי"ר: להתנקש זו בזו (רגל ברגל)} בלעז בהמי שפסיעותיה קצרים ומכה רגליה זה בזה עושין לה כמין טבעת של עקלים או רצועות עבות וקושרין אותה למעלה מפרסות הרגל מקום שמנקשין זו בזו:  
**דלא ליחלפו**. בתרנגולי חבריהם:  
**דלא ליתברו מאני**. שקושרין שני רגליה יחד ברצועה קצרה שלא תוכל להרים רגליה ולהתיז:  
**דלא ליחמטן**. שלא ילקו בסלעים וטרשים בלניי"ר {בליצי"ר: לחבוט} בלע"ז:

משנה

אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו, ולא בזוג אף על פי שהוא פקוק, ולא בסולם שבצוארו, ולא ברצועה שברגלו, ואין התרנגולים יוצאין בחוטין ולא ברצועה שברגליהם, ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן, ואין הרחלים יוצאות חנונות, ואין העגל יוצא בגימון, ולא פרה בעור הקופר, ולא ברצועה שבין קרניה, פרתו של דבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה, שלא ברצון חכמים.

גמרא

מאי טעמא?

כדאמרן.

"ולא בזוג אף על פי שהוא פקוק".

משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא.

"ולא בסולם שבצוארו".

אמר רב הונא:

בי לועא.

למאי עבדי ליה?

להיכא דאית ליה מכה, דלא הדר חייך ביה.

"ולא ברצועה שברגלו".

דעבדי ליה לגיזרא.

"ואין התרנגולין יוצאין בחוטין".

דעבדי ליה סימנא כי היכי דלא ליחלפו.

"ולא ברצועה".

דעבדי ליה כי היכי דלא ליתברו מאני.

"ואין הזכרים יוצאים בעגלה".

כי היכי דלא לחמטן אלייתה.

**וְאִין הֶרְחִילִים יוֹצְאוֹת חֲנוּנוֹת.**

יְתִיב רַב אֲחָא בְרַ עוּלָא קַמִּיה דְּרַב חֲסֵדָא וְיְתִיב וְקָאָמַר:  
מִשְׁעָה שְׁגוּזָזִין אוֹתָהּ, טוֹמְנִין לָהּ עֶזֶק בְּשִׁמּוֹן, וּמְנִיחִין לָהּ פְּדֻחָתָהּ כְּדִי שְׂלָא תַצְטָנּוּן.

אָמַר לִיה רַב חֲסֵדָא:  
אִם כֵּן, עֲשִׂיתָהּ: מַר עוֹקְבָא.

אָלָא יְתִיב רַב פֶּפְא בְרַ שְׁמוּאֵל קַמִּיה דְּרַב חֲסֵדָא וְיְתִיב וְקָאָמַר:  
בְּשְׁעָה שְׁבוּרְעַת לִילָד, טוֹמְנִין לָהּ שְׁנֵי עֶזְקִין שְׁל שְׁמּוֹן,  
וּמְנִיחִין לָהּ אַחַד עַל פְּדֻחָתָהּ וְאַחַד עַל הֶרְחָם כְּדִי שְׂתַתְּחָמּוּם.

אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן:  
אִם כֵּן עֲשִׂיתָהּ: יִלְתָּא.

אָלָא אָמַר רַב הוֹנָא:  
עֵין אַחַד יֵשׁ בְּכַרְפֵי הַיָּם וְחֲנוּן שְׁמוֹ,  
וּמְבִיאִין קִיסָם וּמְנִיחִין לָהּ בְּחוּטְמָה, כְּדִי שְׂתַתְּעִטֵּשׁ וְיִפְלוּ דְרַגְי רֵאשָׁה.

זְכָרִים נְמִי!

כִּיּוֹן דְּמִנְגַחֵי זְכָרִים בְּהַדְרֵי, מְמִילָא נְפֻלָן.

שְׁמַעוֹן נִזְרָא אָמַר:  
קִיסְמָא דְרִיתְמָא.

בְּשִׁלְמָא דְרַב הוֹנָא, הֵיינו דְקַתְנִי: "חֲנוּנוֹת",  
אָלָא לְרַבְנָן מַאי "חֲנוּנוֹת"?

דְעַבְדִּין לָהּ מִיִּלְתָּא דְמֶרְחָמִין עֲלֵיהּ.

**"אִין הַעֲגַל יוֹצֵא בְּגִימוֹן".**

מַאי "עֲגַל בְּגִימוֹן"?

אָמַר רַב הוֹנָא:  
בְּרַ נִירָא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:  
מַאי מִשְׁמַע דְּהָאִי "גִּימוֹן" לִישְׁנָא דְמִיכָף?

דְכַתִּיב: "הַלֶּכֶף כְּאֶגְמוֹן רֵאשִׁיו" (ישעיהו נח, ה).

**"וְלֹא פָרָה בְּעוֹר הַקּוֹפֵר".**

דְעַבְדִּי לָהּ כִּי הִכִּי דְלֹא לְמַצִּיּוּהָ יֵאלִי.

**"וְלֹא בְרָצוּעָה שְׁבִין קַרְנֵיהָ".**

אִי לְרַב - בֵּין לְנוֹי בֵּין לְשֹׁמֵר אֲסוּר.  
אִי לְשְׁמוּאֵל לְנוֹי אֲסוּר, לְשֹׁמֵר מוֹתֵר.

**רַבִּי**  
לאחר שגוזזין אותה טומנים לה  
**עזק בשמן**. עד שיגדל צמרה:  
**עזק**. צמר גפן או כל דבר רך:  
**פדחתה**. מצחה:  
**עשיתה מר עוקבא**. ניהגת ברחל  
זו חשיבותו של מר עוקבא  
שהיה עשיר ואב בית דין וכי  
דרך חשיבותה לכך:  
**ילתא**. אשתו של רב נחמן:  
**דרני**. תולעים:  
**קיסמא דריתמא**. קיסם של  
רותם שמניחין לה בחוטמה:  
**בר נירא**. עול קטן שמניחין לעגל  
בצוארו שיהיה למוד לכוף ראשו  
לכשיגדל:  
**דלא למציוה יאלי**. שלא ינקוה  
עלוקה שקורין שנשוא"ש  
{ **שנשוא"ש: עלוקות** }:  
**בין לנוי בין לשמר אסור**. דכל  
נטירותא יתירתא אמרי משאוי  
הוא:

201. נד, ב - נה, א

רפ"י

(מתנו) בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא. ארבעתן יחד: חלופי ר' יוחנן. יש מחליפין ר' יוחנן ומעיילי ר' יונתן: נתפש. ענש על עבירות שבידן: בכל העולם כולו. בכל ישראל כגון מלך ונשיא שאפשר לו למחות שיראין מפניו ומקיימין דבריו: זקנים. סנהדרין: רישך בקריי. אני שאני רבך איני נכוה אבל מר עוקבא שהוא ראש לי ולך ואב ב"ד יכווה בחמין: דכתיב בית דוד וגו'. לא ענש אלא מי שבידו לשפוט: חוץ מדבר זה. שנאי במקרא זה שהוציא דבור לטובה ומפני עונש תוכחה חזר בו: והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה. אלו צדיקים: שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה. שאני רוצה לשלוח בעיר:

**"פּרְתוּ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה".**

וְחָדָא פְּרָה הוּיָא לִיהָ?  
וְהָא אָמַר רַב וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:  
תְּרִיסַר אֶלְפֵי עֶגְלֵי הוּהּ מְעַשֵּׂר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מְעַדְרִיהָ כָּל שְׁתָּא וְשְׁתָּא.

תנא:

**"לֹא שָׁלוּ הֵיטָה אֲלָא שְׁבִינְתוּ הֵיטָה,  
וּמְתוּךְ שְׁלֵא מִיחָה בְּהַ נְקָרְאֵת עַל שְׁמוֹ".**

רַב וְרַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַב חֲבִיבָא מְתַנּוּ.  
בְּכוּלֵיהּ סֵדֶר מוֹעֵד כָּל כִּי הָאֵי זוּגָא חֲלוּפֵי רַבִּי יוֹחָנָן וּמְעַיִל רַבִּי יוֹנָתָן.  
כָּל מִי שְׁאֶפְשֵׁר לְמַחּוֹת לְאֲנָשֵׁי בֵיתוֹ וְלֹא מִיחָה נְתַפֵּס עַל אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ.  
בְּאֲנָשֵׁי עִירוֹ - נְתַפֵּס עַל אֲנָשֵׁי עִירוֹ.  
בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ - נְתַפֵּס עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ.

אמר רב פפא:

וְהֵנִי דְבִי רִישׁ גְּלוּתָא נְתַפְסוּ עַל כּוּלֵי עֲלָמָא.

כי הא דאמר רבי חנינא:

מאי דכתיב: **"ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו"**<sup>10</sup> (ישעיה ג, יד).  
אם שרים חטאו - זקנים מה חטאו?  
אלא אימא: על זקנים, שלא מיחו בשרים.

נה, א

רַב יְהוּדָה הוּהּ יְתִיב קַמֵּיהּ דְשִׁמּוּאֵל.  
אֲתָאֵי הֵיבָא אִיתְתָּא קָא צוּחָה קַמֵּיהּ, וְלֹא הוּהּ מְשַׁגַּח בְּהַ.  
אָמַר לִיהָ: לֹא סָבַר לִיהָ מַר: **"אֲטִם אֲזִנּוּ מוֹעֶקֶת דֵּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יַעֲנֶה"** (משלי כא, ג).  
אָמַר לִיהָ: שִׁינְנָא, רִישַׁךְ - בְּקַרְרִי, רִישָׁא דְרִישַׁיךְ - בְּחַמִּימִי, הָא יְתִיב מַר עוֹקְבָא אַב בֵּית דִּין.  
דְּכָתִיב: **"בֵּית דָּוִד, כֹּה אָמַר ה': דִּינוּ לְבַקֵּר מִשְׁפָּט, וְהַצִּילוּ גְּזוּל מִיַּד עוֹשֵׂק,  
פֶּן תִּצָּא כְּאֵשׁ חֲמָתִי, וּבַעֲרָה וְאִין מִכְּבֶה מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֵיכֶם"** (ירמיהו כא, יב).

אמר ליה רבי זירא לרבי סימון:

לוֹכְחִינְהוּ מַר לְהֵנִי דְבִי רִישׁ גְּלוּתָא.

אמר ליה: לא מקבלי מינאי.

אמר ליה: אף על גב דלא מקבלי לוכחינהו מר.

דאמר רבי אחא ברבי חנינא:

מִעוֹלָם לֹא יִצְתָה מְדָה טוֹבָה מִפִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְחֹזֵר בְּהַ לְרַעָה חוּזִין מְדַבֵּר זֶה,

דְּכָתִיב: **"וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו: עֲבַד בְּתוּךְ הָעִיר בְּתוּךְ יְרוּשָׁלַם,**

**וְהַתְּוִיֵת תּוֹ עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֹּאנְחִים וְהַנֹּאנְקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנִּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ"**<sup>11</sup> וגו' (יחזקאל ט, ד).

אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאאל:

לָךְ וְרִשׁוּם עַל מִצְחֹן שֶׁל צְדִיקִים תִּיּוּ שֶׁל דִּין, שְׁלֵא יִשְׁלְטוּ בְּהֶם מְלָאכֵי חֲבֵלָה.

וְעַל מִצְחֶם שֶׁל רְשָׁעִים תִּיּוּ שֶׁל דָּם, כְּדֵי שִׁישְׁלְטוּ בְּהֶן מְלָאכֵי חֲבֵלָה.

אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! מה נשתנו אלו מאלו?

אמר לה: הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים.

אמרה לפניו: רבונו של עולם! הִיָּה בִּידֶם לְמַחּוֹת וְלֹא מִיחוּ!

<sup>10</sup> ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו ואתם בערתם הכרם גזילת העני בבתיכם

<sup>11</sup> ויאמר ה' אליו עבד בתוך העיר בתוך ירושלם והתוית תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה. זקן בחור ובתולה וטף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התו אל תנגשו

**רש"י**

**היינו דכתיב.** מעיקרא ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו ולבסוף וממקדשי תחלו: **ממקדשי.** שהודה למקטרג מדת הדין וחזר מן הטוב: **מי הוה מזבח הנחשת.** בימי יחזקאל והלא שלמה גזו ועשה מזבח אבנים של לייב אמה דכתיב (מלכים א ח) כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל כאדם האומר לחבירו ננס פלוני ופסול לעבודה: **ממקום שאומרים שירה.** מן הלויים שאומרים שיר בכלי נחשת: **תיו תמות.** לרשעים: **חותמו של הקב"ה אמת.** אמצעית לאותיות וראשון ואחרון על שם אני ראשון ואני אחרון ואני הוא: **אלו בני אדם שקיימו התורה כולה.** התיו סימן להם שקיימו התורה מראש עד סוף:

אמר לה: גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא מקבלים מהם. אמר לפניו: רבונו של עולם! אם לפניך גלוי, לפניהם מי גלוי? והיינו דכתיב: "זקן בחור ובתולה, וטף ונשים תהרגו למשחית, ועל כל איש אשר עליו התו אל תגשו. וממקדשי תחלו" (יחזקאל ט, 1). וכתב: "ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית" (יחזקאל ט, 1).

**תני רב יוסף:**  
**"אל תקרי 'מקדשי' אלא 'מקודשי' - אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו. ונמיד: 'והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה, ואיש פלי מפצו בידו, ואיש אחד בתוכם לבש הבדים, וקסת הספר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת'"** (יחזקאל ט, ב).

**"מזבח הנחשת" - מי הנה?!**

אמר להו הקדוש ברוך הוא: התחילו ממקום שאומרים שירה לפני.

ומאן ניהו "ששה אנשים"?

**אמר רב חסדא:**  
 קצף, אף, וחימה, ומשחית, ומשבר, ומכלה.

ומאי שנא "תיו"?

**אמר רב:**  
**"תיו" - תחיה,**  
**"תיו" - תמות.**

ושמואל אמר:  
 תמה זכות אבות.

ורבי יוחנן אמר:  
 תחון זכות אבות.

וריש לקיש אמר:  
**"תיו" - סוף חותמו של הקדוש ברוך הוא,**  
 דאמר רבי חנינא: חותמו של הקדוש ברוך הוא 'אמת'.

אמר רבי שמואל בר נחמני:  
 אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו.

202. נה, א

רפ"י

ואיש לא יצילנה. שאין עוד זכות לאבות שאכלוה: ויפן אליהם למען בריתו את אברהם וגוי ולא השליכם מעל פניו עד עתה. אבל מכאן ואילך השליכם ולא פנה אל ברית אבות: ה' אלהי אברהם ואלהי יצחק וישראל היום יודע. שאתה זוכר ברית. אברהם יצחק וישראל מדקאמר היום יודע ותו לא מכלל דתמה ועל ידי רחמים הוזכרה להם בימי חזאל: בימי חזקיהו. דכתיב מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת ולא זכות אבות:

מאימתי "תמה זכות אבות"?

אמר רב:

מימות הושע בן בארי,

שנאמר: "אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי" (הושע ב, יב).

ושמואל אמר:

מימי חזאל,

שנאמר: "וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז" (מלכים ב' יג, כב).

וכתיב: "ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב,

ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה" (מלכים ב' יג, כג).

רבי יהושע בן לוי אמר:

מימי אליהו,

שנאמר: "ויהי פעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר: ה' אלהי אברהם יצחק וישראל,

היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה" (מלכים א, יח, לו) וגו'.

ורבי יוחנן אמר:

מימי חזקיהו,

שנאמר: "למרבה המשרה ולשלום אין קץ על פסא דוד ועל ממלכתו,

להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה,

מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת" וגו' (ישעיהו ט, ו).

203. נה, א-ב

כ"י

**בלא חטא.** וחטאו של אדם גורם לו מיתה:  
**בשבט.** ובנגעים. היינו יסורים וקאמר שאין באין אלא משום פקידת עון:  
**בעטיו של נחש.** בעצתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר שלא חטאו. בעטיו כמו עטא וטעם (דניאל ב):  
**ואחיותיהם.** בבני ישי משתעי:  
**אלא לאו ר"ש בן אלעזר.** דאמר משה ואהרן בחטאם מתו ומודה בהני:

אמר רב אמי:

אין מיתה בלא חטא.

ואין יסורין בלא עון.

"אין מיתה בלא חטא".

דכתיב: "הנפש החטאת היא תמות,

בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן.

צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה" (יחזקאל יח, כ).

"אין יסורין בלא עון".

דכתיב: "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם" (תהלים פט, לג).

נה, ב

מיתבי:

"אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא:

רבוננו של עולם! מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון?

אמר להם: מצוה קלה צויתיו ועבר עליה.

אמרו לו: והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה, ומתו!

אמר להם: "מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב"<sup>12</sup> (קהלת ט, ב)!"

הוא דאמר כי האי תנא.

דתנאי:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אף משה ואהרן בחטאם מתו,

שנאמר: "וען לא האמנתם בי"<sup>13</sup> (במדבר כ, יב).

הא האמנתם בי - עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם".

מיתבי:

"אדבעה מתו בעטיו של נחש, ואלו הם:

בנימין בן יעקב,

ועמרם אבי משה,

וישי אבי דוד,

וכלאב בן דוד.

וכולהו גמרא,

לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא,

דכתיב: "וזאת עמשא שם אבשלום תחת יואב על הצבא,

ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי,

אשר בא אל אביגל בת נחש אחות צרויה אם יואב" (שמואל ב' יז, כה).

וכי בת נחש הוא? והלא בת ישי הוא,

דכתיב: "ואחיתיהם צרויה ואביגיל"<sup>14</sup> (דברי הימים א' ב, יג-יז).

אלא שמת בעטיו של נחש".

מני?

אילמא תנא דמלאכי השרת - והא איכא משה ואהרן!

אלא לאו רבי שמעון בן אלעזר היא,

ושמע מינה: יש מיתה בלא חטא, ויש יסורין בלא עון.

ותיובתא דרב אמי!

תיובתא.

<sup>12</sup> הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב ולטהור ולטמא ולזוכה ולאשר אינו זוכה כטוב כחוטא הנשבע כאשר שבועה ירא

<sup>13</sup> ואמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם

<sup>14</sup> ואישי הוליד את בכורו את אליאב ואבינוב השניח ושמעא השלישי. נתנאל הרביעי רדי החמישי. אוצם השישי דוד השביעי. ואחיתיהם צרויה ואביגיל ובני

צרויה אבשי ויואב ועשה-אל שלושה. ואביגיל ילדה את עמשא ואבי עמשא יתר הישמעאלי

204.נה, ב

רש"י

כל האומר ראובן חטא. במעשה בלחה: **דכתיב**. בההוא קרא: **ויהיו בני יעקב וגו'**. להוציא מלבד שלא תחשדנו: **ויבא חטא זה לידו**. ויגזור הקב"ה שיהיו מן המקללים: **אחת של שכינה**. כך היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיו מעמיד מטה לשכינה ובאותו אהל שהוא רואה בו השכינה הוא בא ולן אותו הלילה: **חללת**. אותו שם שעלה על יצועי דהיינו שכינה מדלא כתיב יצועי עלית טעם אחר עד שלא נבנה אהל מועד היתה שכינה מצויה באהלי צדיקים: **פחו**. נוטריקון הוא: **פזתה**. לשון עמא פזיזא (לקמן דף פח.). פזתה מיהרת בעצמך וחטאת: **זלתה**. זלזלת: **פיללת**. להנצל מן החטא: **חלתה**. ויחל משה (שמות לב): **זעזעת'**. יראת לחטוא לר' אליעזר ור' יהושע חטא ולרבן גמליאל ולמודעי בקש לחטוא ולא חטא: **חלית**. חולי גדול להתאפק לכבוש יצרך:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה, שנאמר: **"ויהיו בני יעקב שנים עשר"**<sup>15</sup> (בראשית לה, כב) - מלמד שכולן שקולים כאחת. אלא מה אני מקיים: **"וישכב את בלהה פילגש אביו"** - מלמד שבלבל מצעו של אביו. ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה.

תניא:

**"רבי שמעון בן אלעזר אומר:**

מוצל אותו צדיק מאותו עון, ולא בא מעשה זה לידו, אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר **"ארוי שכב עם אשת אביו"**<sup>16</sup> (דברים כז, כ), ויבא חטא זה לידו?

אלא מה אני מקיים **"וישכב את בלהה פילגש אביו"** - עלבון אמו תבע.

אמר: אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי? עמד ובלבל את מצעה.

**אחרים אומרים:**

שתי מצעות בלבל,

אחת של שכינה,

ואחת של אביו,

והיינו דכתיב: **"אז חללת יצועי עליה"**<sup>17</sup> (בראשית מט, ד),

אל תקרי **"יצועי"** אלא **יצועי"**.

כתנאי:

**"פחו כמים אל תומר"**.

**רבי אליעזר אומר:**

פזתה חבתה זלתה.

**רבי יהושע אומר:**

פסעתה על דת, חטאת, זנית.

**רבן גמליאל אומר:**

פיללתה חלתה, זרחה תפלתה.

אמר **רבן גמליאל:**

עדיין צריכין אנו למודעי.

**רבי אלעזר המודעי אומר:**

הפוך את התיבה ודורשה: זעזעתה, הרתעתה, פרחה חטא ממך.

רבי אומר, ואמרי לה רבי ירמיה בר אבא:

זכרת עונשו של דבר, חלית עצמך חולי גדול, פירשת מלחטוא.

<sup>15</sup> ויהי בשכנון ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר

<sup>16</sup> ארוי שכב עם אשת אביו כי גילה כנף אביו ואמר כל העם אמון

<sup>17</sup> פחו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עליה



205. נה, ב

ראובן, בני עלי, בני שמואל, דוד, ושלמה, ויאשיהו סימן.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:  
כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה,

שנאמר: "וְשֵׁם שְׁנֵי בְנֵי עֲלִי חֲפְנֵי וּפְנִיחַס פְּהִינִים לָהּ" (שמואל א' א, ג).

סבר לה רב,

דאמר רב:

פנחס לא חטא.

מקיש חפני לפנחס:

מה פנחס לא חטא אף חפני לא חטא.

אלא, מה אני מקיים: "אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּ אֶת הַנְּשִׁים"<sup>18</sup> (שמואל א' ב, כב).

מתוך ששהו את קיניהן, שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהן הפתוב כאילו שָׁכְבוּם.

גופא:

אמר רב:

פנחס לא חטא.

שנאמר: "וְאֲחִיָּה בֶן אֲחִישָׁוֵב אֲחִי אִיכָבֹד בֶּן פְּנִיחַס בֶּן עֲלִי כֶּהֱן הִ"י"<sup>19</sup> (שמואל א' יד, ג).

אפשר חטא בא לידו והכתוב מייחסו!?

והלא כבר נאמר: "וְכִדְתָּ ה' לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה עִדּוּת וְעִנְיָה מֵאֲהֲלֵי יַעֲקֹב וּמִגִּישׁ מִנְחָה לָהּ צְבָאוֹת" (מלא)

אם ישראל הוא - לא יהיה לו ער בחכמים,

ולא עונה בתלמידים.

ואם כהן הוא - לא יהיה לו בן מגיש מנחה,

אלא לאו שמע מינה: פנחס לא חטא.

אלא הא קתיב:

"אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּ!"

"ישכבו" קתיב.

והקתיב: "אל בני מי לא טובה השמעה"<sup>20</sup> (שמואל א' ב, כד)!

אמר רב נחמן בר יצחק:

"בני" קתיב.

והקתיב: "מעבירים"!

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:

"מעבירים" קתיב.

והקתיב: "בני בליעל"<sup>21</sup> (שמואל א' ב, יב)!

מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני ולא מיחה,

מעלה עליו הפתוב כאילו חטא.

רש"י

כל האומר בני עלי חטאו. באשת איש אינו אלא טועה ומיהו בבזיון קדשים חטאו:

דאמר רב. לקמן בשמעתין פנחס לא חטא ויליף לה מקרא ורי יונתן יליף לה לחפני מהאי קרא דמקיש חפני לפנחס:

שהו את קיניהן. שהיו מסרבין להקריב שום קרבן אלא בקושי כדכתיב (שמואל א ב) גם בטרם יקטירו את החלב וגוי וכשהיו זבות ויולדות באות ממקום אחר לשילה להקריב את קיניהן והן היו משהין מלהקריבם והנשים לא היו יכולין לסמוך עליהם שיקריבו והיו שוהות שם ולא היו חוזרות אצל בעליהן עד שראו קיניהן קרבין והיו טהורות לקדשים וליכנס לעזרה לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבוס שהיו מונעים אותן מפריה ורביה:

פנחס לא חטא. באשת איש דאשר ישכבו את הנשים אינו אלא חפני לבדו:

ואחיה בן אחישוב וגוי כהן ה'. בשילה נושא אפרוד הרי שמיחסו לשבח ומזכיר עליו שם פנחס אבי אביו:

אפשר בא חטא לידו והכתוב מייחסו. לשבח ואת בן. בנו מייחסו אחריו והכתיב גבי עבירה דנואפים יכרת ה' לאיש וגוי והאי קרא בבא על הנכרית ועל הזונה מיישטעי כדרשין ליה באלו הן הנשרפין דכתיב לעיל מיניה כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ודרשין כי חלל יהודה קדש זו זונה וכן הוא אומר לא תהיה קדשה וגו':

ער. חריף להבין ולהורות בין החכמים כדאמר ר' בעירובין (דף נג:) אהרנית ערנית:

ואם כהן הוא כו'. וכאן מייחס כהן מגיש מנחה אחר פנחס: והכתיב אל בני כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע מעבירים עם ה' אביהם היה מוכיחם:

והא כתיב מעבירים אמר רב הונא בריה דרב יהושע מעבירים כתיב. קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן כי אומר אני שטעות גדול הוא ולייג לה להא מילתא שהרי בספרים מוגהים כתיב מעבירים וגם. במסורה הגדולה במקום שמנויין שם כל התיבות דלא כתיב בהן יו"ד וקורין ולא נמנה זה והם מנויין ע"פ החשבון וזו אינה קשיא דהאי מעבירים לאו לשון עבירה הוא אלא לשון ויעבירו קול במחנה (שמות לו) וה"ק להו לא טובה השמועה אשר אנכי שומע את עם ה' מעבירים ומכריזין וקובלים עליכם והאי מעבירים לשון רבים הוא ואעם ה' קאי ולא אבני עלי שהרי הם היו עוברים ולא היו מעבירים את אחרים:

<sup>18</sup> ועלי זקן מואד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבו את הנשים הצובאות פתח אוהל מועד

<sup>19</sup> ואחיה בן אחישוב אחי איכבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' בשילה נושא אפרוד והעם לא ידע כי הלך יונתן

<sup>20</sup> אל בני מי לא טובה השמעה אשר אנכי שומע מעבירים עם ה'

<sup>21</sup> ובני עלי בני בליעל לא ידעו את ה'

206. נה, ב - נו, א

רס"י

**בני שמואל חטאו.** במקח שוחד והטיית דין: **לחזניהם.** שמשיהם ששוכרין אותן לילך ולהזמין את הנקראים לדין: **ולסופריהם.** לשטרי בירורין ולאגרות שום: **מלאי הטילו על בעלי בתים.** נותנים להן פרגמטיא לעסוק בה ולתת להם השכר ומתוך כך היה נמשך לבם להטות דין כשבאין לפניהן לדון והיינו חטאם: **חלקם שאלו בפייהם.** מעשר ראשון הראוי להם שלום היו שאלו בפייהם מתוך שהיו גדולי הדור ושופטים לא היו מונעים מהם ושאר לויים עניים מצטערים ולר' מאיר לא חטאו בהטיית משפט: **קופה יתירה.** יותר מן הראוי: **מתנות.** זרוע לחיים וקובה והם לא היו כהנים ל"א מתנות לוייה כגון מעשר וקרא כתיב ונתן לכהן ודרשין ולא שיטול מעצמו בשחיטת חולין בפי הזרוע (דף קלג.) וה"ה לכל מתנות כהונה ולוייה:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר ^בני שמואל חטאו - אינו אלא טועה, שנאמר: **"ויהי כאשר זקן שמואל ... ולא הלכו בניו בדרך"** (שמואל א' ח, א-ג).

נו, א

אלא מה אני מקיים **"ויטו אחרי הבצע"**?

שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזיר בכל מקומות ישראל, ודן אותם בעריהם, שנאמר: **"והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל"** (שמואל א' ז, ז), והם לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן.

כתנאי:

**"ויטו אחרי הבצע"** (שמואל א' ח, ג) -

**רבי מאיר אומר:**

**שחלקם שאלו בפייהם.**

**רבי יהודה אומר:**

**מלאי הטילו על בעלי בתים.**

**רבי עקיבא אומר:**

**קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע.**

**רבי יוסי אומר:**

**מתנות נטלו בזרוע."**

<sup>22</sup> ויהי כאשר זקן שמואל וישם את-בניו שפטים לישראל. ויהי שם-בנו הבכור יואל וישם משנהו אביה שפטים בבאר שבע. ולא-הלכו בניו בדרך ויטו אחרי

<sup>23</sup> הבצע ויקחו-שחד ויטו משפט

והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל את כל המקומות האלה

207. נו, א

רש"י

**דוד חטא.** בבת שבע קודם שקבלה גט: **שבקש.** לשכב עמה קודם שקבלה גט שהיה בעלה שולח לה מן המלחמה שאם ימות לא תיזקק ליבום או שמא יהרג ואין מעיד עליו ותתעגן אשתו או שמא יהא שבוי כדאמרינן לקמן כל היוצא למלחמת בית דוד כו': **משונה רעה זו.** בכתובתה ובלשונה: **שהיה לך לדונו.** על שמרד במלכות כדלקמן: **ליקוחין יש לך בה.** קדושין תופסין בה שאינה אשת איש כדשמואל כו': **גט כריתות.** על תנאי שאם ימות תהא מגורשת מעכשיו ופעמים שהוא טרוד בצאתו ושולחו מן המלחמה: **ואת ערובתם תקח.** במלחמת שאול כתיב: **דברים המעורבים ביניהם.** היינו קדושין תקח תבטל ע"י גט שתביא להם מן המלחמה: **בחרב בני עמון.** כאותן שהורגים בני עמון שלא מדעתך: **ואדוני יואב.** לאו אורח ארעא לקבל עליו מרות אחרים בפני המלך: **רק בדבר אוריה.** מקרא כתיב כך בדבר אוריה שגרם לו שיהרג אבל בבת שבע לא חטא: **לשון הרע.** לקמיה מפרש:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר דוד חטא - אינו אלא טועה, שנאמר: "וזהו דוד לכל דרכיו משפיל זה עמו" (שמואל א' יח, יד). אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו?! אלא מה אני מקיים: "מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע"<sup>24</sup> (שמואל ב' יב, ט). שביקש לעשות ולא עשה.

אמר רב: רבי דאיתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד. "מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע" - רבי אומר: משונה רעה זו מכל רעות שבתורה, שכל רעות שבתורה כתיב בהו: "ויעש", וכאן כתיב: "לעשות" - שביקש לעשות ולא עשה. "את אוריה החתי הכית בחרב" - שהיה לך לדונו בסנהדרין, ולא דנת. "ואת אשתו לקחת לך לאשה" - ליקוחין יש לך בה.

דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל היוצא למלחמת בית דוד, כותב גט כריתות לאשתו, שנאמר: "עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר האלה, ואת אחיך תפקד לשלום, ואת ערבתם תקח" (שמואל א' יז, יח).

מאי "ערבתם"?

תני רב יוסף: דברים המעורבים בינו לבינה.

"ואתו הרגת בחרב בני עמון"<sup>25</sup> -

מה "חרב בני עמון" אי אתה נענש עליו, אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו.

מאי טעמא?

מורד במלכות הוה.

אמר ליה: "ואדני יואב ועבדי אדני על פני השדה חנים" (שמואל ב' יא, יא).

אמר רב:

כי מעיינת ביה בדוד, לא משפחת ביה בר מדאוריה. דכתיב: "רק בדבר אוריה החתי"<sup>26</sup> (מלכים א' טו, ה).

אבני קשישא רמי:

מי אמר רב הכי?!

והאמר רב: קיבל דוד לשון הרע!

קשיא.

<sup>24</sup> מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע בעיני את אוריה החתי הכית בחרב ואת אשתו לקחת לך לאשה ואתו הרגת בחרב בני עמון?

<sup>25</sup> מדוע בזית את-דבר יהוה לעשות הרע בעיני את אוריה החתי הכית בחרב ואת-אשתו לקחת לך לאשה ואתו הרגת בחרב בני עמון. ויעתה לא-תסור חרב

מביתך עד-עולם עקב כי כותני ותפקח את-אשת אוריה החתי להיות לך לאשה.

<sup>26</sup> אשר עשה דוד את הישר בעיני ה' ולא סר מכל אשר ציוהו כל ימי חייו רק בדבר אוריה החתי

208. נו, א

רס"י

**בלא דבר.** אינו חכם בתורה והוא מצאו מלא דבר וחכם בתורה:

**חזייא דשקרא הוה.** מתחילה מצאו שקרן בכך:

**כי הדר אלשין עליה.** ציבא על מפיושות כשהיה דוד בורח מפני אבשלום מאי טעמא קביל מיניה:

**איה בן אדונך ויאמר הנה יושב בירושלים.** כי אמר היום ישיבו לי את ממלכת אבי דברים הנכרים חזא ביה. במפיושות כשנהרג אבשלום וחזר דוד למלכותו ובא לפניו לא עשה רגליו ולא עשה שפמו כסבור דוד שניכרים דברי ציבא שנצטער על שחזר דוד ולא קישט עצמו ועוד היה מצפה שכשיושיבוהו במלכות יתנאה ויסתפר לכך לא קבל דבריו ואמר לו אתה וציבא תחלקו השדה והוא השיבו קשה אין לי לצעוק אלא על מי שהביאך הלום הנה שמצטער על שובו ואם לא שראה בו דברים הניכרים היה חוזר ממה שאמר הנה לך כל אשר למפיושות ואע"פ שמיחר ואמר לו מתחלה הנה לך כל אשר למפיושות אין זו קבלה כי כל זמן שלא היה דוד שב למלכותו יודע היה שאין מתנתו מתנה ולא אמר לו אלא על תנאי אם יראה אמת בדבריו:

**על עסקי נחל.** ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל נפשות הללו על אחת כמה וכמה אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו:

**ולא עבדו ישראל עבודה זרה.** שעל ידי שנחלקה המלכות העמיד ירבעם העגלים שלא יעלו ישראל לירושלים לממשלתו של רחבעם:

גופא אמר רב:

קיבל דוד לשון הרע,

דכתיב: **"ויאמר לו המלך: איפוא הוא?"**

**ויאמר ציבא אל המלך: הנה הוא בית מכיר בן עמיאל בלא דבר** (שמואל ב' ט, ד),

וכתיב: **"וישלח המלך ויפקהו מבית מכיר בן עמיאל מלא דבר"** (שמואל ב' ט, ה),

מכדי חזייה דשקרא הוא, כי הדר אלשין עילוייה מאי טעמא קיבלה מיניה?

דכתיב: **"ויאמר המלך: ואיה בן אדניך? ויאמר ציבא אל המלך: הנה יושב בירושלים"** (שמואל ב' טז, ג).

ומנא לן דקיבל מיניה?

דכתיב: **"ויאמר המלך לציבא הנה לך כל אשר למפיושות,**

**ויאמר ציבא. השתחיתני אמצא חן בעיניך אדוני המלך"** (שמואל ב' טז, ד).

ושמואל אמר:

לא קיבל דוד לשון הרע,

דברים הניכרים חזא ביה.

דכתיב: **"ומפיושות בן שאול ירד לפני המלך,**

**ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס"** (שמואל ב' יט, כה),

וכתיב: **"ויהי כי בא ירושלם לקראת המלך, ויאמר לו המלך: למה לא הלכת עמי מפיושות."**

**ויאמר אדני המלך עבדי רמני,**

**כי אמר עבדך אחבשה לי החמוד וארפב עליה ואלך את המלך, כי פסח<sup>א</sup> עבדך...**

**וירגל בעבדך אל אדני המלך, ואדני המלך כמלאך האלהים ועשה הטוב בעיניך ...**

**ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריה אמרתני אתה וציבא תחלקו את השדה.**

**ויאמר מפיושות אל המלך:**

**גם את הכל יקח אחרי אשר בא אדני המלך בשלום אל ביתו"** (שמואל ב' כו-כח והלאה).

אמר לו: אני אמרתני: מתי תבא בשלום, ואתה עושה לי כך?

לא עליך יש לי תרעומות אלא על מי שהביאך בשלום.

היינו דכתיב: **"ובן יהונתן מריב בעל"** (דברי הימים א' ה, לד),

וכי **"מריב בעל"** שמו? והלא מפיושות שמו!

אלא מתוך שעשה מריבה עם בעליו.

צתה בת קול ואמרה לו: נצא בר נצא.

"נצא" - היא דאמרן.

"בר נצא" - דכתיב: **"ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל"** (שמואל א' טו, ה).

אמר רבי מני:

על עסקי נחל.

אמר רב יהודה אמר רב:

בשעה שאמר דוד למפיושות: **"אתה וציבא תחלקו את השדה,"**

צתה בת קול ואמרה לו: רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה.

אמר רב יהודה אמר רב:

אילמלי לא קיבל דוד לשון הרע:

לא נחלקה מלכות בית דוד,

ולא עבדו ישראל עבודה זרה,

ולא גלינו מארצנו.

<sup>27</sup> ויאמר המלך ואיה בן אדניך ויאמר ציבא אל המלך הנה יושב בירושלים כי אמר היום ישיבו לי בית ישראל את ממלכות אבי

<sup>28</sup> ומפיושות בן שאול ירד לפני המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס למן היום לכת המלך עד היום אשר בא בשלום

209. נו, ב

רפ"י

שלמה חטא. בע"ז:  
**כדר' נתן**. דשני קרא הטו ללכת והוא לא הלך:  
**הכא נמי דבנה**. קשיא היא:  
**אלא**. מהכא תילף דלא בנה כדתניא רבי יוסי אומר כו':  
**להר המשחה**. לשון שמן דמתרגמינן משחא והוא הר הזיתים:  
**מקיש ראשונים**. מקיש את בנינו של שלמה לביעורו של יאשיהו מה יאשיהו לא עשה ביעור זה ותלו בו מן השמים לשבח הואיל וביער השאר שנעשה משמת יהושפט אף שלמה לא עשה בנין זה ותלו בו לגנות מתוך שלא מיחה בנשיו:  
**שמש**. לחטוב עצים ולשאוב מים בשכר לע"ז:  
**ואל יכתב בו דבר זה**. ללמדך שקשה התוכחה במי שבידו לימחות:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:  
 כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה,  
 שנאמר: "ולא היה לבבו שלם עם ה' אלהיו **כלבב דויד אביו**" (מלכים א' יא, ד).  
**"כלבב דוד אביו הוא"** - דלא הנה,  
 מיחטא נמי - לא חטא.

אלא מה אני מקיים: "ויהי לעת זקנת שלמה,  
 נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים אחרים" (מלכים א' יא, ד)?  
 ההיא כרבי נתן.

דרבי נתן רמי.  
 קתיב: "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו",  
 והקתיב: "כלבב דויד אביו",  
**"כלבב דוד אביו"** - הוא דלא הנה,  
 מיחטא נמי - לא חטא!

הכי קאמר:  
**"ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו - ללכת, אחרי אלהים אחרים"** - ולא הלך.

והקתיב: "אז יבנה שלמה במה לכמוש שקץ מואב"<sup>29</sup> (מלכים א' יד, ז)!

שבקש לבנות ולא בנה.

אלא מעתה: "אז יבנה יהושע מזבח לה"<sup>30</sup> (יהושע ח, ל) - שבקש לבנות ולא בנה??  
 אלא דבנה.  
 הכא נמי דבנה!

אלא כדתניא:

**"רבי יוסי אומר:**

**"ואת הבמות אשר על פני ירושלים אשר מימין להר המשחית,  
 אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרת שקץ צדונים"**<sup>31</sup> (מלכים ב' כג, יג).  
**אפשר בא אסא ולא ביערם, יהושפט ולא ביערם, עד שבא יאשיהו וביערם?  
 והלא כל עבודה זרה שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערום!  
 אלא מקיש ראשונים לאחרונים:  
 מה אחרונים, לא עשו ותלה בהן לשבח,  
 אף ראשונים, לא עשו, ותלה בהן לגנאי."**

והקתיב: "ויעש שלמה הרע בעיני ה'" (מלכים א, יא, ו)!

אלא, מפני שהיה לו למחות בנשיו ולא מיחה,  
 מעלה עליו הכתוב כאילו חטא.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

נוח לו לאותו צדיק, שיהא שמש לדבר אחר ואל יכתב בו **"ויעש הרע בעיני ה'"**.

<sup>29</sup> אז יבנה שלמה במה לכמוש שקץ מואב בהר אשר על פני ירושלים ולמולך שקוץ בני עמון

<sup>30</sup> אז יבנה יהושע מזבח לה' אלהי ישראל בהר עיבל

<sup>31</sup> ואת הבמות אשר על פני ירושלים אשר מימין להר המשחה אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרת שקץ צדונים ולכמוש שקוץ מואב ולמלכום תועבת בני עמון טימא המלך

**רש"י**

**מיני זמר**. כלי שיר :  
**נעץ קנה**. ושרטון מדבק בו עד שנוסף והולך וגדל שרטון חול ורפש וטיט שהים גורש :  
**כרך גדול של רומי**. שהוא מיצר לישראל והוא (איטליא) של יון במסכת מגילה (דף ו :):  
**ביום שהעמיד ירבעם את העגלים נבנה צריף אחד**. באותו שרטון שגדל שם בימי שלמה צריף כוך קטן מציידין שעושין מן קנים ומן ערבה ומאז נתוספו בתים על בתים :  
**איטליאה**. שם העיר והיא ממדינת יון וכשנטלה רומי מלכות יוונים לכדוהו ונהפך להם :  
**יאשיהו חטא**. דכתיב שב אל ה' משמע דחטא מעיקרא :  
**מבן ח'**. שישב על כסא מלכותו דכתיב בן ח' שנה וגו' :  
**עד בן י"ח**. שמצא חלקיה את הספר ועיין ודקדק בתורה ובדיניה בכתב ובעל פה והבין שמא טעה בדינא :  
**נטל מזה**. ממי שנתן לו תחילה :  
**הייג** ואמרי לה אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא :  
**נתן דצוציתא**. על שם ניצוצין דנורא שהמלאך פשט את ידו וקיבל תשובתו לישנא אחרינא על שאחזו המלאך בציצית ראשו :

אמר רב יהודה אמר שמואל:

בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, הכניסה לו אלה מיני זמר, ואמרה לו: כך עושים לעבודה זרה פלוגית, וכך עושים לעבודה זרה פלוגית, ולא מייחה בה.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון ונבנה כרך גדול של רומי.

במתניתא תנא:

"אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב, אחד בבית אל ואחד בדרום, נבנה צריף אחד, וזהו איטליאה של יון".

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן:

כל האומר יאשיהו חטא אינו אלא טועה, שנאמר: "ועשׂה ה'־ישׂר בעיני ה' וילך בכל דרך דוד אביו"<sup>32</sup> (מלכים ב' כב, ב). אלא מה אני מקיים: "וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב"<sup>33</sup> וגו' (מלכים ב' כג, כה)? שכל דין שדן מבין שמונה, עד שמונה עשרה החזירן להן. שפא תאמר: נטל מזה ונתן לזה תלמוד לומר: "בכל מאדו" - שנתן להם משלו.

ופליגא דרב,

דאמר רב:

אין לה גדול בעלי תשובה יותר מיאשיהו בדורו ואחד בדורנו.

ומנו?

אבא אבוה דרב ירמיה בר אבא ואמרי לה אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא. דאמר מר: רבי אבא ואחא אחי הוו.

אמר רב יוסף:

ועוד אחד בדורנו.

ומנו?

עוקבן בר נחמיה ריש גלותא.

והיינו "נתן דצוציתא".

אמר רב יוסף:

הוה יתיבנא בפירקא, והוה קא מנמנמ, וחזאי בחילקא דקא פשט ידיה וקבליה.

**הדרן עלך במה בהמה יוצאה**

<sup>32</sup> ועשׂה ה'־ישׂר בעיני ה' וילך בכל דרך דוד אביו ולא סר ימין ושמאל

<sup>33</sup> וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאוודו ככל תורת משה ואחריו לא קם כמוהו